

OK

14 JUNI 1956

C 2073

LUX

CURAÇAO

1944

NUMMER 5 - JAARG. 1 - MAART - APRIL.

PABST

HET BIER VOOR DE
FIJNE SMAAK

BLUUE

VAN DE
KENNERS!

RIBBON

HET MEEST GESCHON-
KEN EN GEDRONKEN
OP CURAÇAO EN
EILANDEN

VERTEGENWOORDIGER: Johan E. Mauricio

TELEFOON No: 2237 BREDESTRAAT OTRABANDA No: 81

EL CHICO

BREDESTRAAT PUNDA
No. 33 TELEFOON: 1514

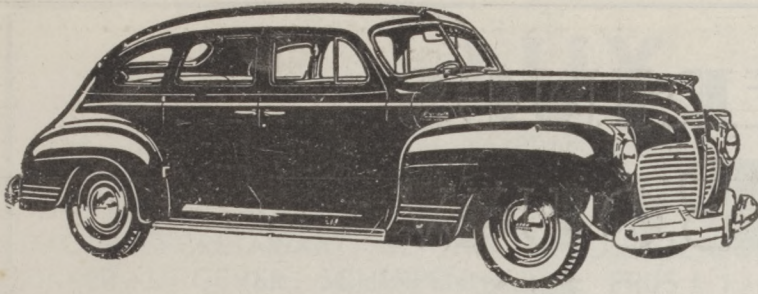
JOSSY CAPRILES & Co.

Het beste adres voor kleding van distinctie
Groote sorteering

HEEREN ARTIKELLEN

VOOR BETROUWBAARHEID, WELWILLENDHEID EN COULANTE
BEDIENING... IS: **EL CHICO**

Erwin J. Arnold

ATTENTIE AUTOBEZITTERS.

Het is voor ons een groot genoegen U te kunnen berichten dat wij vanaf heden het MODERNSTE APARAAT, dat in alle auto fabrieken in de Ver. Staten wordt gebruikt om nieuwe wagens te testen in gebruik zullen nemen.

Dit ULTRA-MODERNE APARAAT dient voor het verstellen van wielen. (wat het SPAREN VAN BANDEN zeer bevordert.)

P. FREDERIK

SALINJA 157

Bovendien beproeft het Uw stuurinrichting
Beproeft prachtisch ALLE onderdeelen onder de wagen.
Tevens zullen wij eenige andere smeringstoestellen in gebruik nemen zodat U direct geholpen kan worden.
Dus . . . heel binnenkort hopen wij U degelijk te kunnen helpen.

VICTORY LUBRICATION SERVICE

J. D. CAPRILES & Co

Wolkstraat No. 7   Telef. No. 1489

Machinaal – Hygienisch – Modern ingericht
Machinaal gesneden brood voor sandwiches.

Het meest vertrouwbare adres voor: _____

**Witte Brood-
Luxe Broodjes-
Gebakjes enz.**

VLUGGE EN NETTE BEDIENING _____

Bestellingen kunnen telefonisch worden afgegeven

LENDERINGS

BOUW

BEDRIJF

Santa Rosa 59. Telef: No. 1566

Alle Bouwwerken

BEGRAFENIS ONDERNEMING

J. R. WELHOUS & Co.

Van OUDS het VERTROUWDSTE ADRES voor:

Alle soorten lijkisten
Lijkwagens en Grafkransen
Vervoer van lijken en alle
andere benodigdheden.

TEN ALLEN TIJDE BEREID. —

COOPERATIEVE VEREENIGING EN NIJVERHEID EN FILIALEN

— Otrabanda — Punda. Telef. 2287 — 2094 —

Het meest betrouwbare adres voor alle soorten

- Verwaren Olie en
- Schoenmakersartikelen
- Religieuze artikelen — Gouden Sieraden.

Het beste voor uw geld!

LUX

MAART-APR. 1944

ALGEMEEN TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

REDACTIE SECRETARIAAT: St. THOMASCOLLEGE CURAÇAO N. W. I. TEL. 2056
DRUKKER-UITGEVER: SCHERPENHEUVEL PRIJS f. 1,- P. AFL. f. 5,- P. JAARGANG

ONDER REDACTIE VAN H. M. HULSMAN O. P. - HOOFDREDACTEUR
Fr. M. RIGOBERT SECRETARIS MEVR. E. B. M. DA COSTA GOMEZ-HEILING
Mr. J. J. A. ELLIS - Dr. JOH. HARTOG - Mr. H. J. M. HOOGEVEEN

INHOUD: Het Brandende Braambosch, P. fr. Michael Möhlmann O. P. Het Pausdom in de Geschiedenis, George Goyau. Dr. Schaepman, De Paasnacht in Oost-Europa, Dr. Joh. Hartog.

HET BRANDENDE BRAAMBOSCH

door P. fr. MICHAEL MOHLMANN O. P.

„Eens dat Moses de kudde weidde van zijn schoonvader Jitro, priester van Midjan, en hij zijn kudde diep de woestijn in had gedreven en bij de Horeb, den berg van God, was gekomen, verscheen hem de engel van Jahweh in een vlamvend vuur midden in een braambosch. Hij zag op, en ofschoon het braambosch in lichte laaie stond, werd het niet verteerd. Moses dacht bij zich zelf: Ik moet dat wondere schouwspel toch eens wat nader gaan bekijken en zien, waarom het braambosch niet verbrandt.

Toen Jahweh zag, dat hij dichterbij kwam, om scherper toe te zien, riep God hem midden uit het braambosch toe: Moses, Moses! Hij antwoordde: Hier ben ik! Hij ging voort: Kom niet dichterbij, maar doe uw schoenen van uw voeten; want de plaats, waar gij staat, is heilige grond. En Hij vervolgde: Ik ben de God van uw vader; de God van Abraham, de God van Isaak en de God van Jacob. Toen bedekte Moses zijn gelaat, want hij durfde niet naar God opzien.”

Ex. III. 1 - 6.

GEKWETST EN MOE GELEDEN.

1

Gekwetst en moe geleden,
zoo kniele ik hier, beneden
uw heilig Herte, o Heer;
dat, met veel hooger teeken
als menschenoogen reeken,
verbeeldt uw liefde teer.

2

Ach, roekeloze lieden
miskenden en verrieden,
o Heere, uw' liefde groot,
al zoekende, ongevonden,
in putten zonder gronden,
om hulpe in hunnen nood.

3

Gij gingt ze minzaam tegen,
gij weest hun, toegenegen,
den weg en zeidt: o Gij
die zucht en zit genepen
in 's werlds kwade grepen,
komt, stelt uw herte op mij!

4

Ik ben 't, die heb geleden,
gewrocht voor u, gestreden;
ik ben 't geslachte Lam;
ik ben 't, die al uw' banden,
uw' zonden en uw' schanden
op mijne schouderen nam.

5

Uit liefde, uit mededoogen,
liet ik, vóór aller oogen,
mij vangen, spannen, slaan;
ik stierf! . . . Waar is de herder,
de vader, die ooit verder
zijn hert' heeft laten gaan?

6

En, zult gij, herteloozen,
bedrogen door den boozen
verleider, nu nog niet
dien afgrond kennen leeren,
dien hertebrand des Heeren,
dien gij hier blaken ziet?

7

Is 't al om niet, verloren,
dat ik voor u geboren,
gestorven, weêr verrees;
en, om uw' ziel te laven,
ver boven alle gaven,
mijn heilig herte u wees?

8

Komt, herte om hert' gegeven,
met mij in liefde leven,
en sterven, onvervaard;
leert 's wereld rijk verachten
en heft, uit al uw' krachten,
uw herte hemelwaard!

9

Daar zal eens, moe geleden,
geballingd en gestreden,
uw herte, vrij voortaan
van de al te zware ellenden
des werlds, zonder enden
in vrede ook rusten gaan!

GUIDO GEZELLE

LIJDEN IS HET VUUR DER LIEFDE.

Op de tombe der wereld, op het graf van de ontelbare nameloozen, die eens leefden, brandt een eeuwige vlam, een onuitblusbaar vuur, dat de levenden verteert. Het is het vuur van het lijden.

In lijden wordt de mensch geboren, zijn leven is een voor van leed in de akker der geschiedenis getrokken, en in lijden keert hij weer tot de aarde, waaruit hij genomen is.

De wereld is een fakkel van leed: als een brandende planeet zweeft zij door den nacht van den dood.

De wereld, zeker die waarop wij heden leven, is een brandende planeet. Het vuur van den oorlog overwoekert haar naar alle werelddelen. Het vuur van dood en verderf, van verwoesting en verminking. Het vuur van honger en ziekte, van angst en troostelooze ellende. Alles brandt en allen branden door het vuur van lijden in elken vorm.

En deze lijdende wereld heeft twee polen, die elkander afstooten. Twee koolspitsen, waartusschen de vlam van het lijden raast. Het zijn liefde en haat. De liefde die lijdt, en de haat die lijden laat.

Het leven der menschen is een nevel van geheimen. We bewegen ons slechts aan de oppervlakte, waar de dingen zijn, die wij zien en tasten kunnen: de routine van onzen dagelijkschen arbeid, de meubels in onze huiskamer, de kleine kring van onze bekenden en de regelmatig terugkeerende vermaken, tusschen welke wij van de een naar de ander leven.

Maar wij dalen niet af naar de nevelige diepten die daar onder liggen. Wij verdiepen ons niet in de geheimen van goed en kwaad, van liefde en haat, van lafheid en moed, van waarheid en leugen, die in het menschelijk wezen liggen en die evenzeer of zelfs meer tot het leven behooren dan ons salaris of ons eten. Wij dalen niet af in

de diepte van het menschelijk hart, omdat dit een onderzoekingstocht zou zijn, die ons vermoeid verstand toch niet tot ontdekkingen leidt.

En toch zijn deze geheimen de krachten, die het leven dragen. Die het zwoegen van de menschheid leiden en de richting bepalen van de stroom der geslachten. Goed en kwaad, liefde en haat, waarmee wij ons nimmer confronteeren, zijn de machten die haar reuzenstrijd uitvechten in de dingen van alle dag, in de opeenvolging van die kleinigheden, die wij klakkeloos beleven, zonder zelfs de eindelooze diepte van haar ondergrond te vermoeden.

Het leven is een nevel van geheimen. Soms zien wij ze voorbij varen, diep onder ons, in den afgrond van een menschenhart: een ontstellende bedorvenheid of bewonderenswaardige adel in een hart, dat plotseling voor ons opengaat. Of in ons eigen hart, wanneer onze diepste beweegredenen onverhoeds door onze aandacht flitsen. Maar we laten ze gaan, die geheimen. We trachten ze zelfs niet te grijpen, omdat we voelen, dat het toch vergeefsche moeite is.

Doch bedenken wij wel, dat liefde en haat de poolen der lijdende wereld zijn: de liefde die lijdt, en de haat die lijden laat?

Zij, die als geheimen sluimeren in het kleine menschenhart, zijn de koolspitsen, waartusschen geheel een wereld brandt. De haat, die een geheim is, waarin wij ons niet te verdiepen plegen, heeft onze vreugde geroofd. Heeft vrede in oorlog, feest in rouw en lachen in weegeklag veranderd. Heeft onze dagen verduisterd met donkere wolken van zorg en angst.

Dat is de macht der geheimen, die wij plegen te verwaarloozen.

En het geheimzinnigste van het geheim van den haat is wellicht, dat haat liefde is.

Dat onder de duivelsche vermomming van den haat zijn tegendeel schuil gaat. Want is haat jegens anderen niet liefde voor zich zelf? Liefde, die goed voor zich zelf zoekt in kwaad aan anderen aangedaan?

Roof, moord, de schending van de heiligste rechten der volken, de slavernij van miljoenen, hebben het geluk uitgemaakt van menschen, die bezeten door zelfzucht den geheimzinnigen haat aanblieden tot een wereld verslindend vuur en die dit vuur tot hun duivelsche voldoening voedden met het ongeluk hunner medemenschen.

Haat is liefde, eerder dan haat. En meer dan een vuur, dat de wereld verbrandt, dat steden in asch legt en menschen verschroeit, is lijden het vuur van de liefde. Van de eigenliefde, die anderen verslindt. Van de onbaatzuchtige liefde, die onschuldig verslonden wordt.

Lijden is het vuur der liefde.

De kamp van liefde en haat, die de opervlakte van de aarde tot zijn arena heeft en die slechts in het leven van geheel de menschheid de ruimte vindt, welke hij behoeft, weerspiegelt zich slechts klein in onze kleine levens. Doch in het leven en in den persoon van slechts één enkelen mensch heeft hij zich tot zijn vollen omvang en uiterste hevigheid ontplooid.

Dat was in Hem, die mensch was en daar toch de beperktheid niet van kende. Die mensch was en toch de machten van geheel de menschheid, ja van hemel en aarde in zijn persoon omsloot. Die op de aarde stond onder ons, maar hoog boven ons uit tot in den hemel reikte. Die mensch was en God.

Onze Heer Jezus Christus is de eenige Uebermensch, die de aarde gekend heeft. Dit mag wellicht bevreemding wekken, omdat de eenzijdigheid van den modernen geest aan dit woord zulk een staalharde en meedoogenlooze beteekenis heeft gegeven, dat het eerder een veroordeeling en een schande is, zoo te worden genoemd.

Maar Jezus is geen Uebermensch in dezen zin. Niet omdat Hij slechts groot is en geweldig en onoverwinnelijk. Niet omdat Hij een reus is en wij dwergen, die Hij kan verpletteren onder zijn duim. Was Hij zoo, dan was Hij geen Uebermensch, maar een halve, een verminkte mensch. Een mensch, die van het menschelijke alleen het groote maar niet het kleine, slechts het sterke doch niet het zwakke bezat.

Zoo ongenaakbaar groot kennen wij Jezus ook niet. De gestalte, die ons uit de bladzijden van het Evangelie tegentreedt, is veel eer de vriendelijkste, de zachtmoedigste, die wij ooit ontmoetten. Dat komt, omdat Hij een Uebermensch is in de alzijdige beteekenis van dat woord. Omdat niets menschelijks Hem vreemd is, het groote noch het kleine.

In Hem waren de deugden der grooten: volkomen zelfbeheersching en de adel des geestes, onkreukbare rechtvaardigheid en zelfverloochenende liefde, waarachtigheid en onoverwinnelijke moed. Maar Hij bezat ook de deugden der kleinen: bescheidenheid en medelijden, zachtheid en trouw, hulpvaardigheid en geduld. En al deze eigenschappen waren in Hem aanwezig niet in beperkte, betrekkelijke mate, maar in hun vollen, idealen omvang, zoals wij ze slechts denken kunnen, doch nimmer aantreffen in een mensch.

Jezus is een Uebermensch, omdat de uiterste tegenstellingen van groot en klein in Hem verzoend en tot een harmonische eenheid geworden zijn. In den God, die mensch werd, zijn goedheid en waarheid en liefde — waarden zoo bovenmenschelijk groot, dat ze voor ons geheimen zijn — mensch geworden, werden verbonden met de stof en verloren desondanks niets van hun geestelijke grootheid.

Daarom is ook de botsing van goed en kwaad, van liefde en haat, in zijn lijden en dood niet een strijd geweest, die door de kleinheid van den menschelijken per-

soon binnen bepaalde grenzen beperkt bleef. Doch dit vuur, dat geheel de wereld kan omvatten, trok zich samen op den berg Golgotha rond het kruis, waaraan een Man met doornen gekroond te sterven hing.

„Eens dat Moses de kudde weidde van zijn schoonvader Jitro, de priester van Midjan, en hij de kudde diep de woestijn in had gedreven en bij de Horeb, den berg van God, was gekomen, verscheen hem God in een vlammend vuur midden in een braambosch. Hij zag op, en ofschoon het braambosch in lichte laaie stond, werd het niet verteerd. Moses dacht bij zich zelf: Ik moet dat wondere schouwspel toch eens wat nader gaan bekijken en zien, waarom het braambosch niet verbrandt.”

Op Golgotha brandde het braambosch van het Nieuwe Testament en God was in de vlammen. Het was de liefde, die brandde met doornen gekroond. De liefde, die nimmer vroeg, doch altijd gaf. Die zelfs geen steen vroeg om zijn hoofd op neer te leggen, ofschoon de vogelen des hemels hun nesten hebben en de vossen hun holen. Die de stille uren van den nacht, die wij nemen voor de rust van den slaap, aan God gaf in gebed. Die geheel zijn leven stelde in den dienst van God, zoodat Hij kon verklaren: „Het is mijn spijs den wil te doen van mijn Vader, die in den Hemel is.”

Hij was liefde, omdat Hij alles gaf, niet slechts aan God maar ook aan de menschen. De balsem der vergiffenis aan het van zonde en wroeging doorwonde hart. De weldaden der wonderen, die zacht en verkwikkend als sneeuwvlokken neervielen op de zwarte aarde der menschelijke ellende, en dood en ziekte en honger bedekten met de witte wade van een rein geluk. Woorden van wijsheid en troost, die in donkere harten vielen en daar vonken werden van blank en vreugdig licht.

Neen, geen mensch die lief heeft is dit, maar de menschgeworden liefde zelf, die niets vroeg maar alles gaf. En Hij gaf veel,

want Hij was God: het menschelijk geluk droop als honing van zijn vingers.

De mensch-geworden liefde brandde van lijden, dat het vuur der liefde is. Een vuur, dat zijn lichaam en ziel doorgloeide en dat gevoed werd door een haat, die de zelfzucht was van het van God vervreemde menschenhart.

Hoort hoe eeuwen te voren de Psalmist de furie van zijn belagers beschrijft:

„Bonkige stieren staan om Mij heen,
vette buffels omringen Mij.
Ze sperren hun muil naar mij open
als verscheurende, brullende leeuwen.

Als water ben ik uitgegoten,
al Mijn beenderen zijn ontwricht;
Mijn hart is als was,
smelt weg in Mijn borst.

Mijn keel is droog als een scherf,
Mijn tong kleeft aan Mijn verhemelte vast;
en in het stof van den dood
strekt Gij Mij neer.

Dan komen de honden om Mij heen,
een bende boosdoeners houdt Mij omlegerd;
ze doorboren Mijn handen en voeten,
al Mijn beenderen kan Ik tellen.

Ze werpen begeerige blikken
en gluren Mij aan;
verdeelen Mijn kleeren onder elkander
en loten om Mijn gewaad.”

Neen, het zijn geen Joden of heidenen. Geen teleurgestelden, geen wraakzuchtigen of spotters. Het is niet Judas of de priesters, niet het volk of de soldaten. Het zijn geen haters, die daar razen rond de lijdende liefde, het is de haat. Het zijn geen kwaden, die daar azen op hun slachtoffer, het is het kwaad.

Dit is een duivelsche maskerade. Dit is de zonde, niet in de gedaante van een slang, maar van een vloekende, moordende menig-

te. Het is de zelfzucht der vrije schepping als een verslindend vuur samengetrokken rond de mensch-geworden liefde. De zelfzucht, die aanvalt en vreet en verteeren wil, datgene wat de ondragelijkste beschaming van haar zelf is.

Twintig eeuwen geleden brandde geheel de liefde in het lijden van één persoon en dit vuur werd aangestoken door verraad.

Verraad is een brug, waarover het kwaad het goed besluipt, om het te overweldigen. Want omdat zij tegenover elkaar staan als de wolf en het lam, is een samentreffen van beiden slechts mogelijk, wanneer de wolf het schaapsvel aantrekt, wanneer het kwaad zich in de mom van het goede verhuult en wanneer haat liefde huichelt. Doch dit is verraad.

In den hof, waar het dichte loof van de olijfboomen den nachtelijken hemel en de vriendelijke oogen der sterren verborg, stond Jezus omringd door zijn ontstelde, sidderende vrienden en zij zagen omlaag naar een slang van vuur, een stroom van vlamme fakkels, die door het dal kronkelend den heuvel beklom.

Daar naderde de roode gloed van den haat in den nacht. Hij wrong zich omhoog naar Hem, die boven allen stond. Rustig, ofschoon Hij niets tot zijn verdediging had. Rustig, omdat Hij dit minste en dit allermeeeste, zich zelf volkomen bezat. Daar naderde de haat en de liefde wachtte.

Maar toen het vuur der fakkels Hem van alle kanten omstroomde, trad in den schijn naar voren de trouwelooze vriend, de mom van liefde die vijandschap verborg.

„En één van de twaalf, Judas genaamd, ging voor hen uit, trad op Jezus toe en

sprak: Wees gegroet, Meester! En hij kuste Hem. Maar Jezus zeide hem: Vriend, waartoe zijt gij gekomen? Verraadt ge den Menschenzoon met een kus?”

Nu zijn de wereldmachten van goed en kwaad in één worgende omhelzing samengestengeld. Dit is de haat, die de liefde overweldigt door verraad en die voor dit verraad het heilig teeken der teederste liefde, de kus heeft gekozen.

„Vriend, waartoe zijt gij gekomen?”

Om het vuur van het lijden te ontsteken, is hij gekomen. Om de zonde te doen zegenen. Om de liefde van de aarde te verdelgen, is hij gekomen. Hij, de lont van den haat, die verraadt met een kus.

Nu golven de fakkels op Jezus aan en stroomen met Hem weg. Nu heeft het vuur Hem gegrepen. Nu staat Hij in brand, van smarten doorgloeid zijn lichaam en ziel.

„Van voetzool tot schedel geen gave plek, maar builen, striemen en versche wonder: niet uitgedrukt, niet verbonden, niet met olie verzacht.”

Doodsangst in zijn ziel en de bitterheid der verguizing, versmachtend in de woestijn der eenzaamheid, van God en alle menschen verlaten.

Zoo brandt het braambosch der liefde, waar een God in lijdt.

En wij, die naderen en dit vuur aanschouwen, die het lijden gaan gedenken van zijn lichaam en zijn ziel, wij beseffen te staan voor het vuur van goed en kwaad, hetzelfde waardoor vandaag de gansche wereld lijdt, en wij ontschoeien als Moses de voeten voor dit vuur van God.

Van eerbied bevangen. Want de plaats waar wij staan, is heilige grond.

ZOO ELLENDIG ZIJN.

Consummatum est!

Zoo ellendig zijn,
 en geen zonneschijn
 ooit mijn huis instralen;
 nooit geen' asem halen,
 dat 't geen wee en doet;
 Roert mij hand of voet
 iemand, ... tieren! Willen
 en niet kunnen stillen,
 ai mij! deze pijn!
 Ach! en ... ach! en ... ach! en ... ach! en
 zoo ellendig zijn!

Liever ware ik dood
 als, in stervensnood,
 zooveel duizend werven
 her end weder sterven
 zonder vrij te zijn,
 ai! van deze pijn:
 'k heb genoeg gebeten ...
 'k wil het leste weten
 van dit daaglijksch brood!
 Ach! en ... ach! en ... ach! en ... ach! en
 liever ware ik dood!

Wie en klaagde er niet?
 Was er ooit verdriet
 erger als het mijne?
 Was er immer pijn ...
 „Consummatum est!“
 Een', aan 't kruis gevest,
 hoore ik tegenspreken,
 hoore ik zielebreken,
 in zijn stervenslied!
 Ach! en ... ach! en ... ach! en ... ach! en
 Hij en klaagde niet!

GUIDO GEZELLE.

LICHAMELIJK LIJDEN.

Jezus, die zich zelf de Wijnstok noemde, heeft de perskuip van het lijden betreden. Als druiventrossen groeiden de wonden aan zijn maagdelijk lichaam. Als roode wijn vloede zijn bloed uit de wijnpers over de wereld.

De profeet Isaias vroeg:

„Waarom is dan Uw feestgewaad rood?
Uw kleeren, alsof Gij de wijnpers treedt?”

En Jezus antwoordt:

„Ik, Ik alleen heb de wijnpers getreden
en geen enkel volk stond Mij bij.
Toen spatte het bloed op Mijn kleeren
en besmeurde Ik heel Mijn gewaad.”

„Toen liet Pilatus Jezus grijpen en geeselen.”

Naar een plaats, waar een steenen zuil in het midden stond, dreven de soldaten hun slachtoffer, in wien geen verzet, geen toorn en geen wanhoop was. „Stom als een schaap voor zijn scheerders deed Hij zijn mond niet open.”

Zij rukten Hem de kleeren van het lijf. „Ziedaar het Lam Gods, dat de zonden van de wereld wegneemt,” dit witte, weerlooze lichaam, dat met de handen hoog boven het hoofd gebonden wordt aan de zuil, waar een storm van de verscheurendste smarten om gaat woeden.

„Uw zonden, o mensch, achter mijn rug heb Ik ze geworpen en ze zullen niet meer worden herdacht”

Want op zijn rug zwiepen de geeselloorden neer. Vier gespierde armen striemen dit schuldellooze, stuiptrekkende vleesch, ongeremd en regelmatig als smeden, die op een aambeeld slaan. Ze trekken roode lijnen, ze scheuren en ploegen in het rauwe vleesch, en het bloed stroomt omlaag langs de bevende, knikkende beenen.

Maar er is geen eind. Geen medelijden, geen schaamte, geen afschuw verlamt de kracht van hun arm, die zicht uitviert op dit teere, weerloze leven. Hun slagen regenen gierend en kletsend neer in dit moeras van bloed, in dit moeras van smart, waarin de zonde bij iederen slag dieper begraven wordt. Maar er is geen eind...

Totdat vermoeienis de kracht van hun arm verlamt en zij hijgend en voldaan heengaan van de plaats, waar Jezus bezwijmd langs de zuil aan zijn vastgebonden handen hangt, badend in zijn bloed.

„Uw zonden, o mensch, achter Mijn rug heb Ik ze geworpen en ze zullen niet meer worden herdacht.”

„Nu brachten de soldaten Hem naar binnen in het voorhof van het rechthuis en riepen de heele bende bijeen. Ze hingen Hem het purper om en vlochten een doornenkroon, die ze Hem opzetten. Toen gingen ze Hem huldigen: Wees gegroet, Koning der Joden! Dan sloegen ze Hem met een rietstok op het hoofd, bespuwden Hem, wierpen zich op de knieën en brachten Hem hulde.”

Jezus, zwijmelend van zwakte en pijn, zit midden in den voorhof op een steen. Ze hebben zijn rug, die één wonde is, reeds vergeten en keeren zich nu tot zijn heilig aangezicht. Dit schoon gelaat zoo droef en bleek in de zwarte lijst van baard en haren: hoe kan de zonde het ongeschonden laten? Hoe kan de verdorvenheid der menschen zulk een diepe vrede zien, zonder zich te buiten te gaan in razernij?

Dit gelaat, dit stil verwijt, niet van een mensch aan een mensch, maar van het goed aan het kwaad, van de liefde aan den haat, zullen zij bekronen met een gruwelijken doornenkroon. Zij drukken hem op

dit zoet gezicht, waarover een roode sluier van bloed neerdaalt, een sluier van lijdende liefde.

En heeter, waanzinniger wordt hun woede.

Ze knielen met gebalde vuisten en grijzen als grollende honden: „Wees gegroet Koning der Joden!” en vliegen overeind en spuwen op zijn oogen, die zwarte juweelen van goedheid waren, maar nu gesloten zijn. En spuwen op zijn mond, die enkel wijsheid, enkel liefde sprak, maar die nu zwijgt. En slaan in dit gelaat, dat bloed noch speeksel, builen noch wonden kunnen ontluisteren, omdat het de spiegel der Godheid is.

„En nadat ze Hem hadden bespot, deden ze Hem het purper af, trokken Hem zijn kleederen aan en voerden Hem weg ter kruisiging.”

Men brengt Hem het kruis: het hout, waarlangs de Wijnstok omhoog zal klimmen, waaraan de druiventrossen van zijn wonden zwaar en purperrood zullen rijpen en druipen van den zoeten wijn der verlossing.

Hij slaat zijn armen om dat kruis, dat geplant op den berg de spil zal zijn, waarom goed en kwaad van geheel de menschheid zullen wervelen in een beslissenden strijd op leven en dood. Hij omhelst het hout, waaraan de liefde verbranden zal van pijn.

Jezus neemt het kruis op zijn schouders en begint zijn lijdensweg. Om Hem heen zijn soldaten met stokken en koorden, die duwen en trekken en slaan. Om Hem heen dromt een menigte, die stil staat en toeziet: nieuwsgierigen, verwonderden, spotters en kwaadaardigen, wier roepen en lachen samenvloeit tot onbestemd gejoel.

De balk van het kruis schokt over de hobbelige keien der straten, slaat tegen de folterende doornenkroon en schuurt in zijn doorploegde schouders een jammer van verscheurende pijn. De zon plast haar verzen- gende hitte neer op zijn rug, op zijn hoofd,

in het witte stof der steenen en schroeit aan zijn gelaat. Stof kleeft in zijn van dorst verdroogden mond, waar zijn koortsachtige adem door hijgt als een heete wind. Rond Hem is de kwalijke geur van oud en bedorven zweet.

Jezus wankelt. Zijn knieën niet te zwak, om zulk een gewicht te dragen: dit kruis, deze hitte, dit lijden, bezwaard met zooveel haat?

Zijn knieën knikken. Ook is er een nevel in zijn geest, die alles wazig maakt en veraf doet zijn: de beenen der soldaten, die naast Hem gaan en waar Hij onder het kruis gebogen, naar kijken moet. De vele verwarde geluiden, die Hem omringen. Ook is de grond onder Hem soms ver en vindt zijn voet geen steun, alsof Hij in een kuil stapt.

En de nevel wordt dichter en de geluiden wijken nog verder weg, zoover dat Hij ze niet meer hoort...

Jezus valt. Het kruis valt boven op Hem: op zijn wonden, op zijn doornenkroon. De stoet stokt in de hitte en de wrevel der soldaten wreekt zich op Hem, die alleen maar te zwak is, om al het lijden te dragen, dat hun boosheid Hem kan aandoen.

Ze trekken Hem overeind en schudden Hem driftig tot bezinning. De pijn valt weer neer op zijn schouder met den ruwen balk van het kruis en verder moet Hij onder de slagen en schoppen van zijn meedoogenloos geleide.

Jezus valt. Tot driemaal toe stort Hij neer in het doornbosch van hitte en slagen en tergend gejoel. Schaafwonden branden aan zijn handen en beenen. Hij valt en staat weer op en strompelt verder.

Mijn God, hoe lang is deze weg! Hoe ver is de mensch door de zonde van U verdwaald!

„En toen zij op de plaats gekomen waren, die Calvarië wordt genoemd, sloegen ze Hem aan het kruis.”

Ze trokken Hem de kleederen uit, die

aan de open wonden kleefden. Daar staat het Lam Gods bij zijn slachtbank. Daar staat de taal der zonde, de taal van den haat, bloedrood geschreven in het lichaam der schuldellooze liefde. Daar staat het eenig, het hemelsch heil der menschen: „En ze gaven Hem azijn te drinken.”

Toen strekten ze Hem uit op het kruis. Toen klonken er slagen over Golgotha. Slagen van een zwaren hamer op een zwaren nagel.

Maar een menschenhand ligt er tusschen! Menschelijk vleesch, dat scheurt. Menschelijke beenderen, die splijten en versplinteren. Menschelijk bloed, dat opborrelt en wegvloeit als waardeloos water. Menschelijke zenuwen, die stuiptrekken van smart.

Jezus' lichaam wringt naar een verlichting, die er niet is. Zijn mond kreunt om een erbarmen, dat Hij niet verwerft. Het hart van zijn beulen is als het stalen blok van hun hamer en hun wreedheid is scherp als de nagel, die van geen verteederling weet.

Weer klinken er slagen en weer is een hand, die eens vol weldaden was, samengebald rond een brandpunt van pijn. Weer klinken er slagen en zijn zoete voeten, die immer den weg des vredes gingen, die eens door boetvaardige liefde werden beweend en gebalsemd, zijn genageld aan het hout van zonde en haat.

Dit is het brandende braambosch in verteerenden gloed. En God is in de vlammen, God met doornen gekroond. Dit is de pers van den Goddelijken Wijnstok, waarlangs de wijn stroomt van zijn bloed.

Het kruis wordt opgeheven. Moeizaam, schokkend, vaart het omhoog.

Zie, Vader in den hemel, daar nadert Uw Zoon. Dat heeft de haat van Hem gemaakt. Zoo geeft de mensch Hem aan U terug.

En men plant Hem op den berg, hoog boven de wereld, hoog boven de hoofden van allen, op wie zijn bloed zal neerkomen tot vergeving hunner zonden.

Jezus hangt aan de nagels, Jezus hangt aan zijn wonden. Het is twaalf uur.

Het braambosch brandt op den berg.

Het vuur van den haat woedt om Hem heen, dringt op Hem aan. Tergende spotters, die naar Hem blaffen als laffe honden naar hun weerlooze prooi.

En de liefde brandt van lijden.

Zijn zware hoofd, waar zal Hij het bergen? Het brandt in zijn doornen. Waar zal Hij het ter ruste leggen? Het waggelt op zijn borst heen en weer. Wit gloeiend branden al de zenuwen van zijn lichaam. Vuur van smart. Vuur van koorts. Vuur van dorst. Zijn lichaam rilt en rekt en trekt en zakt steeds lager, steeds machtelooser en de wonden van zijn handen scheuren.

Zoo hangt Jezus in den brand van den haat, in den brand der lichaamssmartten drie eindeloze uren lang...

De schaduwen verschuiven. Het gedruisch van de stemmen dooft onder den druk der middaghitte tot een vermoeid gezoem. Hij moet wel bewusteloos zijn nu: het lichaam hangt zoo stil, het hoofd zoo diep.

Maar de schaduwen verdwijnen! Alles wordt schaduw en onheilspellende donkerte: de zon verduistert! Zelfs de stemmen der zonde verstommen van schrik. Men hoort slechts het regelmatig druppen van Zijn kostbaar bloed.

Ziet gij niet dien rooden gloed in dezen vreemden nacht? Het is de gloed van het braambosch, waarin de liefde langzaam verbrandt.

Doch dan heft Jezus nog eenmaal het hoofd op. Dat hoofd, waarin de eeuwige Wijsheid woont, die de schepping en de verlossing der menschen heeft bedacht.

Hij heft het op van zijn hart, waar het drie uur lang naar het kloppen van de liefde heeft geluisterd. Hij heft het op van de aarde naar den hemel en roept tot den mensch: „Het is volbracht!” en roept tot

God: „Vader, in Uwe handen beveel Ik Mijnen geest!”

En zijn hoofd valt neer in den dood.

In den laten namiddag komen soldaten den kruisberg op.

„Toen ze bij Jezus gekomen waren en zagen, dat Hij reeds gestorven was, braken ze Hem de beenderen niet. Maar één der soldaten doorboorde met een lans zijn zijde, en aanstonds vloeide er bloed en water uit.”

Als Calvarië geheel verlaten is, treden wij nader en staan om het kruis.

O God, hoe gruwelijk is het handschrift onzer schuld, dat wij aan het kruis geslagen hebben. Uw lichaam was wit als perkament, maar is nu één roode, bloedende wonde.

Is het een stem uit het gedoofde braambosch, die tot ons spreekt:

„Al zijn uw zonden als scharlaken, ze zullen wit zijn als sneeuw, of rood als purper, ze zullen blank zijn als wol.”

Ja, God, Uw blanke lichaam werd rood van bloed en wonden, opdat wij van onze roode schuld gereinigd, blank zouden zijn als versch-gewasschen wol en wit als versch-gevallen sneeuw.

JESU.

1

Jesu, gansch alleen gelaten,
komt mijne arme ziel te baten,
want ik zoo ellendig ben,
ik, die zoo veel vrienden ken.

2

Dank U dat Gij, uitgesloten,
toch U nimmer hebt verdrotten
maar gewacht hebt, Jesu mijn,
dat ik de andere moê mocht zijn.

3

Dank U dat Gij mij, getrouwig,
hebt geklopt aan 't herte, rouwig
klagend ende zuchtend: „och!
opent Mij de deure toch!”

4

Ach, het zal en 't moet mij schamen
dat Gij wilt een herte pramen
en een zetel wedervraagt
waar ik U heb van gejaagd!

5

„Schande!” zou de wereld spreken,
moest er zulk een liefde uitbreken,
en, van iedereen gezeid,
ware 't eene uitzinnigheid.

6

Jesu, gansch alleen gelaten,
komt mijn arme ziel te baten,
want ik heel verlegen ben
en noch uit noch in en ken.

7

Zal ik leven, zal ik sterven?
Zal 'k uw minnend aanschijn derven
en U loven, in mijn straf,
ver van uwe kindren af?

8

Durf ik weêr beloften spreken
die 'k van morgen af zal breken,
en, met meerder boosheid, Heer,
U verlaten nog een keer?

9

Laat mij in Uwe armen leunen,
want, om op mij zelf te steunen,
hebbe ik noch en kan ik niet
als de zonde die Gij ziet.

10

Jesu, 'k voel mij vallen!... Valle ik
in Uw wrekende armen?... Zal ik?
Jesu! Jesu!... 'k stel bevreesd,
in Uw handen mijnen geest!

ZIELELIJDEN.

Moses zag het braambosch branden in een woestijn. Zand en steenen, droogte en dorheid omgaven dit vuur, dat eenzaam brandde op de verlaten vlakke.

Het braambosch der goddelijke liefde brandde niet slechts van lichaamssmartten, doch ook van zielepijn. Jezus was één vuur van lijden, dat Hem verteerde tot den dood.

En Hij brandde in een woestijn van eenzaamheid. Priesters, Phariseën, soldaten en een menigte menschen omgaven Hem.

„Bonkige stieren staan om Mij heen,
vette buffels omringen Mij.
Ze sperren hun muil naar Mij open,
als verscheurende, brullende leeuwen.”

Velen woelen om Hem heen. Maar ze zijn dood en dor als doornland, hard en gevoelloos als steenen en zand. Jezus' ziel brandt eenzaam in een woestijn, van allen verlaten, door de zijnen verloochend en verraden, van alle troost beroofd.

Na het avondmaal verliet Hij Jerusaleem te midden van zijn leerlingen. In zijn ziel was de gespannen stilte der verwachting van een groot onheil: In het licht van de maan daalden zij af naar de beek Cedron en beklommen de helling van den Olijfberg. Een kleine, zwijgende groep in het donkere groen, dat hen omgaf.

Wat is Jezus vreemd vanavond! Dit was wel de eenige gedachte die nog werkte in het moede hoofd van deze simpele mannen. Ja, Jezus is vreemd. Reeds is Hij eenzaam en onbegrepen door hen, die Hem het naast stonden.

Bij de poort van den hof laat Hij hen achter. Neen, drie neemt Hij er mee. Niets doet den mensch meer naar de aanwezigheid van anderen verlangen dan de angst. Drie neemt Hij er mee. Welk een ontroerend, hulpeloos tasten naar steun. Hij gaat ver-

der onder de donkere boomen met de drie meest geliefden.

Maar ook dezen moeten achterblijven. „Waarheen Ik ga, kunt gij Mij niet volgen,” had Hij hun nog kort tevoren met weemoed gezegd en hier hadden zij de grens der gemeenzaamheid bereikt.

Eén steenworp verder, ginds onder de boomen, gaapte de muil van den donkersten dood, die ooit een mensch gestorven is. Daar wachtte de afgrond van het kwaad. En Hij, die aan den rand moest zitten en omlaag zien in de angswekkende diepte, die Hem neerzoog en verzwelgen wilde. Hij, die zoo zwak was, moest dit ontzettend visioen alleen doorstaan, hoezeer Hij ook bijstand behoefde.

„Toen sprak Hij tot hen: Mijn ziel is doodelijk bedroefd. Blijft hier met Mij waken. Hij ging nog een weinig verder, viel neer ter aarde en bad, dat dit uur, zoo het mogelijk was, Hem mocht voorbijgaan.”

Want in het donker verscheen voor zijn van angst gespalkte oogen een groen en giftig licht. En in dit licht zag Hij het lijden, dat Hem wachtte, Hij zag de geeselhoorden neerzwiepen op den gebogen rug van een beklagenswaardig slachtoffer. Hij zag hem met doornen gekroond. Hij zag hem door de straten strompelen gebukt onder den last van een kruis. Hij zag hem op den berg, zijn handen en voeten met nagels doorboord. Hij zag hem sterven, hoe zijn met doornen gekroonde hoofd dood neerviel op zijn borst.

En dat slachtoffer was Hij zelf! Door zijn rug zouden die stalen pinnen ploegen. Door zijn handen zouden die nagels gaan. Zijn zenuwen zouden sidderen van die verscheurende pijn. Het bloed, dat daar stroomt, is het zijne. De meedoogenlooze wreedheid van die duivels, het speeksel dat zij spuwen, de gemeene woorden die als af-

zichtelijke padden uit hun grijnzende monden op dien rampzalige toespringen, ze gelden Hem. Onvermijdelijk zal het komen. Ze zien Hem grijnzend aan: Hij is in hun macht, niets kan Hem redden.

Hij wringt zijn handen onder zijn gebogen lichaam en perst zijn lippen opeen. Maar nog is er een gedachte in zijn geest, die Hem kracht geeft. Hij kan ze niet meer uitspreken gelijk weleer, want zijn keel is droog en dichtgeschroefd van angst. Maar nog geeft het Hem kracht in dit verschrikkelijk uur te denken:

„Niemand heeft grooter liefde dan hij, die zijn leven geeft voor zijn vrienden.”

Hij staat op en zoekt de aanwezigheid der menschen, maar „Hij vond hen in slaap.” En nog was Hij niet verbitterd, onze Lieve Heer. Hij wekte hen maar en strafte hen niet meer dan met een zacht verwijt: „Kunt gij dan niet één uur met Mij waken?” Na al de heldhaftige hulp, die ze Hem beloofd hadden, vroeg Hij hun niet meer dan één steenworp ver van zijn doodangst te blijven en te waken. Maar zelfs dit was te veel.

Eenzamer keerde Hij terug naar de plaats der verschrikking. Hij viel neer en bad. En weer begon zijn rug te krommen, schokkend, brekend onder een nieuwen last. Want Hij zag de zonde der wereld, van Adam af tot aan den laatsten mensch. De zonde die zich tegen Hem keerde, omdat Hij God was. Die zich tegen Hem keerde als angst en benauwdheid, omdat Hij mensch was.

Had Hij slechts onzen tijd gezien, waarin een waanzinnige oorlog heele geslachten van jonge, veelbelovende menschen, onsterfelijke zielen tot goddelijken adel geroepen, drijft naar den rand, waar het menschelijke het dierlijke raakt: dierlijk instinct tot zelfbehoud in uitzinnige gevaren, dierlijke ongebondenheid als reactie er na.

Had Hij slechts onze wereld gezien, die brandt en walmt van gruwelijk geweld. Zou

het niet genoeg zijn, om een mensch te verstikken, wanneer die misdaden zich zoo tegen hem keerden als tegen den God-mensch Jezus Christus?

En er was meer dan de zonde van dezen tijd, er waren de zonden van alle tijden. Als een lawine stortten zij op Hem neer, bedolven Hem, zoodat Hij in doodsnood naar adem hijgde. Het zweet stroomde van zijn gelaat en uit zijn keel wrongen de woorden: „Vader, alles is mogelijk bij U. Neem deze kelk van Mij weg.”

Weer stond Hij op en vluchtte weg van die ontzettende plek naar de veilige werkelijkheid van slapende lichamen. Hoe ondragelijk moet de pijn van zijn ziel geweest zijn, dat zelfs de zeer sterke Jezus verlichting moest zoeken in aanwezigheid van menschen, ook al sliepen zij.

Hij wekte zijn leerlingen en ze waren beschaamd. Maar het was ook de droefheid, die hun oogen zwaar maakte: ze waren moe als kinderen na een huilbui.

Ten derde male dwong Jezus zich zelf terug te gaan naar de plaats, waarvan Hij gruwde. Slechts na herademing, slechts na herwonnen moed. Want zelfs de God-mensch werd als een wankelmoedige, een besluiteloze onder de druk van zooveel angst. Hij ging en week, ging weer en moest weer wijken, zoo ontzettend was het.

En toch ging Hij ten derde male, om den kelk te drinken, die zijn Vader Hem reikte. De bitterste was dit. Want terwijl Hij bad, verschenen voor Hem in één gezicht de zonden van de wereld en zijn bitter lijden beiden, en met brandende, uitdagende letters danste daar doorheen de vraag: Waarvoor?

Gij, die lijden wilt als slachtoffer van het kwaad en als zijn overwinnaar tevens. Gij, die als een held Uw leven denkt te geven ten bate van de menschheid: zal de komende wereld wel beter zijn? Bezie haar toch goed en zeg me: Waarvoor? Ge wordt gekraakt en geradbraakt, geschaafd en doornageld,

alsof Ge een stuk hout waart en geen vleesch en bloed. Maar zeg me toch: Waarvoor?

„En door doodsangst bevangen, bad Hij vuriger en zijn zweet droop als bloeddruppels neer op den grond.”

Jezus bad. Een bekoring tot de zwartste wanhoop besloep Hem uit die tergende vraag: Waarvoor?

„En Hij bad vuriger, met grooter aandrang.”

Wel lag zijn lichaam ter aarde als een geknakt riet, maar zijn ziel werd niet gebroken door wanhoop. Want in zijn gebed vond Hij de kracht dit uitdagende: Waarvoor? te overwinnen. Niet met het antwoord, maar door overgave aan een mysterie, dat te groot voor antwoord is. Daarom sprak Hij:

„Neen Vader, niet Mijn wil, maar Uw wil geschiede...”

Toen verscheen Hem een engel uit den hemel, die Hem sterkte.” Die Hem oprichtte, die het zweet droogde van zijn aangezicht en door zijn aderen den gloed dreef van een nieuwe kracht. Hij stond op, en als ontwaakt uit een boozen droom, ging Hij gesterkt de werkelijkheid tegemoet, die immers altijd lichter is dan de angst der voorvoelens.

Hij wekte zijn leerlingen en sprak „Ziet, het uur is genaderd, waarop de Menschenzoon zal worden overgeleverd in de handen der zondaars. Staat op, laat ons gaan. Ziet, hij die Mij verraadt, is nabij.”

Zoo hief Jezus het gelaat op naar het eerste lijden, en het was een zielepijn. Het was een steek in zijn hart. De wrange ontgoocheling zijn liefde geschonken te hebben aan een, die ze niet waardig was. Het teederste van zijn wezen geopend te hebben voor hem, die er het mes in zou zetten. Hij had een slang gekoesterd aan zijn borst.

Op zijn heilig gelaat moest Jezus een kus verduren, die zwanger was van zonde. Waar al het lijden in brandde, dat Hem wachtte.

Toen sleurde de stroom der gebeurtenis-

sen Hem mee in wilde vaart. Geboeid, gestoten, gestompt als het uitvaagsel des volks, werd Hij voortgedreven, langs den Olijfberg omlaag, omhoog de stad in, door de nachtelijke straten, door een hooge, donkere poort, tot Hij zich plotseling in een hel verlichte zaal gesteld ziet voor een halve cirkel van ongenaakbare grooten, van harde, vijandige gezichten, die met hun gewichtigheid het gezag schragen van twee, die in hun midden zitten: de beide hoogepriesters Annas en Caiphas.

In rijke gewaden gehuld, spelen zij hun spel van verontwaardiging, toorn en droefenis om een boosheid, waarin zij zelf niet gelooven. Jezus proeft de vernedering de misdadiger te moeten zijn in dit spel van schijnheiligheid.

Zij uiten beschuldigingen en stellen vragen. Maar Jezus snijdt met sobere, vlijmscherpe woorden hun fraaie vermomming aan flarden.

„Wat ondervraagt ge Mij? Ondervraag hen, die gehoord hebben, wat Ik tot hen heb gesproken.”

Zielig zitten ze daar, belachelijk in hun naaktheid, de machtigen die met al hun overwicht van aantal en waardigheid den schijn niet kunnen handhaven tegenover de werkelijkheid, die in den persoon van een weerloozen geboeide voor hen staat. Een bruto, een imbeciel moet hun te hulp komen: „Een der trawanten, die bij Jezus had post gevat, gaf Hem een kaakslag en zeide: Antwoordt Gij den hoogepriester zoo?”

Dat is de straf voor hun huichelarij, dat ze verheugd moeten zijn over een slag, die hun eerlooze nederlaag tot een duizeling vervaagt.

„Nu sprak de hoogepriester tot Hem: Ik bezweer U bij den levenden God, dat Gij ons zegt, of Gij de Christus zijt, de Zoon van den levenden God?”

En Jezus sprak: Ik ben het! Gij zult den Menschenzoon gezeten zien aan de rechterhand der Majesteit en Hem zien komen op de wolken des hemels.

Toen scheurde de hoogepriester zijn kleederen en zeide: Wat hebben we nog getuigen noodig? Ge hebt de godslastering gehoord. Wat dunkt u? En allen spraken het vonnis uit, dat Hij des doods schuldig was."

„Toen begonnen sommigen Hem te bespuwen, zijn gelaat te bedekken en Hem kaakslagen te geven en dan tot Hem te zeggen: Profeteer eens Christus, wie heeft U geslagen?"

Jezus, vernederde, dieper veracht dan het speeksel, dat zij slingeren in Uw gezicht: hoe eenzaam zijt Gij, zelfs te midden van de kwelduivels, die om U razen. Waar zijn Uw vrienden?

„Mijn vrienden en makkers keeren zich af om Mijn plagen en Mijn verwanten staan op een afstand."

Ach Uw vrienden zijn gevlucht. Beneden in den schijn van het vuur zit de laatste: Petrus, die tot hier is doorgedrongen om den afloop te zien.

„Een der dienstmeisjes zag hem in het licht zitten. Ze keek hem aan en zeide: Ook deze hier was bij Hem." Maar Petrus bezwoer met een eed: „Ik ken dezen mensch niet."

Dit is de laatste en hij verloochent Hem voor een vrouw. Boven spuwt een soldaat Jezus in het gezicht, maar dit is minder smartelijk.

„Heel in de vroegte namen de opperpriesters met de oudsten en schriftgeleerden en heel de Hooge Raad een beslissing. Ze lieten Jezus binden, voerden Hem weg en leverden Hem over aan Pilatus."

Het grauwen van den ochtend bracht nieuw lijden. Een beschamende tocht door de schemerige straten naar het paleis van Pilatus. De Menschenzoon werd overgелеverd aan de heidenen. De Zoon van God had den monsterenden blik te verdragen van een goddelooze, van een mensch die zelfs te klein was, om zijn grootheid te vermoeden:

een hol vat van ijdel en minachtend machtsvertoon.

Welk een vernedering voor de Almacht, de prooi der onbeduidendheid te zijn. O, eens zal Hij zegevieren. Eens zullen zij met stomheid geslagen worden door zijn heerlijkheid. Eens zal God zijn vijanden stellen tot voetbank zijner voeten. Maar, mijn God, hoelang moet dit nog duren?

Pilatus zendt Hem naar Herodes: een tocht, die niets anders dan de lafheid en het sarcasme van Pilatus is. Daarom moet Hij een schouwspel wezen voor Herodes en zijn hof.

Hij staat daar voor troebele oogen, die zich grager verzadigden aan den dans van Salome en aan het doode hoofd van Johannes, de dooper, op een schaal. Jezus buigt zijn hoofd onder hun schaamteloze blikken en zwijgt.

Maar Herodes in zijn verwachting bedrogen, liet Hem een witten mantel om hangen van wrevel, van minachting en spot en stuurde Hem naar Pilatus terug. Tot op den dag van vandaag is Jezus' vernedering een spreekwoord onder de menschen gebleven, dat de krenkendste behandeling beduidt: Van Pontius naar Pilatus gestuurd te worden.

Het spel van den schijn begint opnieuw: schermutselingen van lafheid en haat, van machtsvertoon en slaafsche vrees, van sluwe berekening en nog sluwere hinderlagen. En de inzet is een onschuldig leven. Het leven van God.

Het wordt afgewogen tegen het leven van een moordenaar, Barabbas genaamd: gewogen en te licht bevonden. Buiten schreeuwt een menigte, zoo schuldig dat zij met haar eigen kruisdood dien schuld niet zou kunnen delgen, om een kruisdood voor den schuldellooze, die hun schuld zonder dat zij het vermoeden, draagt.

„Aan het kruis met Hem!"

Binnen wankelt Pilatus besluiteloos tus-

schen toorn en vrees, zoekt uitwegen die niet baten en is belachelijk in zijn pose als strenge, onverbiddelijke rechter.

Jezus, het slachtoffer van dit gekonkel, staat voor hem en wacht: een morgen lang. Hij doorziet alles: al deze schermutselingen der veinzerij, in naam van recht en orde gevoerd, die Hem als krampen van walging door de ziel gaan.

Totdat Pilatus water laat brengen en zelfs den schijn van recht van zijn welverzorgde vingers wast:

„Ik ben onschuldig aan het bloed van dezen Rechtvaardige; gij moet het verantwoord. En heel het volk antwoordde: Zijn bloed kome over ons en over onze kinderen! Toen stelde Pilatus hun Barabbas in vrijheid, maar Jezus liet hij geeselen, en gaf Hem over om te worden gekruisigd.”

De marteling van zijn lichaam, die nu volgde, was als een gloeiend vuur. Zijn lichaam werd gegeeseld, zijn hoofd met doorren gekroond.

Maar heeter was het vuur, dat brandde in zijn ziel. Het vuur van de schaamte, zoo van zijn kleederen beroofd ten prooi te moeten staan aan onzuivere oogen. Geslagen, Hij, verheven boven de engelen, door menschen die weinig meer dan dieren waren. Geplaatst op een steen midden in den modderpoel van hun bedorven spot. Een purperen mantel, een doornenkroon, een rietstok in zijn hand: „Wees gegroet, Koning der Joden!” Zijn hart wrong als een worm onder hun gemeen plezier, hun blinddoek, hun speeksel en hun slagen, die men zelfs een beest zou besparen:

„Ik ben een worm en geen mensch, de smaad der menschen en het uitvaagsel van het volk.”

O, dierbare ziel van Christus, hoe hebt gij van lijden gebrand.

Als zij eindelijk aan Hem verzadigd zijn, zit Jezus op zijn steen in den purperen mantel gehuld en de kroon op zijn hoofd. De rietstok hangt tusschen zijn vingers naar

den grond. Het krijgsvolk loopt om Hem heen. Maar Hij steunt zijn hoofd in zijn hand en staart voor zich uit.

Hij, de eenzame, de Man van smarten die weet wat lijden is, Hij ziet in gedachten zijn leerlingen, die nu verre zijn en zelfs zijn naam niet meer durven te noemen. Die naam: „de eenige onder den hemel, waardoor wij zalig moeten worden.”

„En ze voerden Hem weg ter kruisiging.”

Hij draagt het hout der schande. Hij draagt den haat der kwaden. Hij draagt de lafheid der goeden.

Waar zijn de vijfduizend die Hij brood te eten gaf? Wilden ze Hem geen koning maken? Waar zijn de blinden, die Hij genas? Nu kunnen zij hun Weldoener zien in zijn jammerlijken staat. Waar zijn de dooven, wier ooren Hij opende? Nu kunnen ze zijn zuchten hooren. Waar zijn de kreupelen? Nu kunnen ze toesnellen tot zijn verdediging.

„Terwijl ze met Hem uittrokken, ontmoetten ze een man van Cyrene, Simon genaamd; hem dwongen ze zijn kruis te dragen.”

Ach, dit kruis gedwongen gedeeld, is dubbele smart voor Hem. Hij draagt den haat der kwaden en de lafheid der goeden, en dit kruis draagt Hij alleen.

Dat Hij in zulk een jammerlijken staat zijn moeder moest ontmoeten. Dat de schande Hem niet gespaard bleef, nu van aangezicht tot aangezicht te moeten staan voor haar, wier trots Hij met zooveel vreugde was.

Zwijgend staan zij tegenover elkaar en haar blikken ontmoeten de zijne. Haar mond spreekt niet, maar haar oogen spreken: „Mijn Kind, waarom hebt Gij ons dit aangedaan?” Dezelfde vraag van vele jaren terug, herhaald door haar die nu toch zooveel wijzer is, maar weer moet vragen, omdat dit leed te groot is voor het begrip van elken mensch.

Maar Jezus ziet haar aan en zwijgt. Nu

antwoordt Hij niet: „Wist gij dan niet?...” Hij zwijgt en ziet haar aan: zijn ziel is te vol van bitterheid en smart, dan dat Hij zijn mond zou durven openen. Misschien dat er een lange klacht van wee en jammer uit los zou breken. Hij zwijgt en ziet haar aan. Zijn groote, zwarte oogen, vijvers van leed in dit onteerd gelaat, zien haar aan en Hij gaat verder, zijn ziel dieper gebukt onder een zwaarder kruis.

„En ze kwamen op een plaats Golgotha, dat is schedelplaats, geheeten.”

Op den berg trokken zij Hem de kleederen uit, zoodat Hij een schouwspel was voor de zondige oogen van geheel de wereld.

„Toen werden met Hem twee roovers gekruisigd: één aan de rechterhand en één aan de linker.” En vervuld werd het woord van den Profeet, dat voorspelde: „Onder de boosdoeners werd Ik gerekend.”

Smaad ter rechterzijde en smaad ter linkerzijde. Smaad boven zijn hoofd, waar geschreven stond: „Dit is de Koning der Joden.” Smaad aan zijn voeten, waar zij die voorbij gingen, Hem hoonden, met het hoofd schudden en zeiden:

„Gij, die Gods tempel afbreekt en in drie dagen weer opbouwt, red U zelf. Indien Gij Gods Zoon zijt, kom dan af van het kruis.

Zoo bespotten Hem ook de opperpriesters met de schriftgeleerden en oudsten. Ze zeiden: Anderen heeft Hij gered, zich zelf kan Hij niet redden. Als Hij koning van Israel is, laat Hem dan afkomen van het kruis en we zullen in Hem gelooven, Hij heeft zijn vertrouwen gesteld op God, laat deze Hem nu bevrijden, wanneer Hij Hem genegen is. Hij heeft toch gezegd: Ik ben Gods Zoon.

Zoo ook beschimpten Hem de roovers, die met Hem waren gekruisigd.”

Het braambosch der goddelijke liefde brandde naar lichaam en ziel in een woestijn van eenzaamheid. Door velen omgeven en door allen verlaten hing Jezus aan het

kruis drie gloeiende uren lang. Steenen en zand, brandend doornland, waarin zijn ziel versmachtte: deze woelende menigte om Hem heen.

Door allen verlaten. Maar niet door God, op Wien Hij zijn vertrouwen had gesteld, Die Hem genegen was, al verloste Hij Hem niet uit het braambosch, waarin Hij immers was neergedaald, om anderen te verlossen.

De schaduwen verschuiven.

De zon ziet vurig op Hem neer als het aandachtig oog van God. Hij moet wel bewusteloos zijn nu: het lichaam hangt zoo stil, het hoofd zoo diep.

Maar Jezus is niet bewusteloos. Roerloos proeft Hij het lijden, dat als een bijtend zuur zijn ziel doorvreet.

De schaduwen verdwijnen! Alles wordt schaduw en onheilspellende donkerte. De zon verduistert.

En met het vallen van den nacht om Hem heen, valt een angstwekkender duisternis in zijn ziel. Ook daar verdwijnt de zon. Ook daar verdwijnt het oog van God. Zijn Vader trekt zich van Hem terug.

Nu is alles zwart voor Hem. Nu is Hij geheel alleen.

Waar is de zon? Waar is de hand, die Hem leidde zonder dat Hij behoefde te vragen: Waarheen?

Waarvoor leed Hij toch? Hij is het vergeten.

Was het waanzin wat Hij deed? Dit afgrijselijke leed, een waanzinnige vergissing?

Waar gaat Hij heen? Waar is het einde? Waar het begin?

Alles is zwart voor Hem.

En dit nu zijn dood onherroepelijk is. Nu Hij niet meer kan ontkomen, niet meer terug gaan naar het niet gebeurde. Angst en verstikkende benauwdheid kruipt in Hem omhoog. Hij trekt aan zijn doorboorde handen. Zijn hoofd wringt rond in den nacht. Zijn brekende oogen zoeken... zoeken...

Waar is de zon, de zekere gids? Waar

is zijn God, op Wien Hij zijn vertrouwen had gesteld?

Uitgeput valt zijn hoofd omlaag in den nacht der eenzaamheid, die wijder is dan heel de schepping, zoo wijd als hemel en aarde.

En midden in die zwarte onmetelijkheid, waar het braambosch brandt als een roode stip, schreeft een schelle kreet, de eerste en laatste kreet van wanhoop, die aan Christus' keel ontsnapte:

„Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?”

Dit is het einde. Nu is alles verloren en alles gewonnen. Nu is alles aan Jezus verbrand.

Het vuur neemt af. Het flikkert nog eenmaal op, als Jezus het hoofd opheft en zegt: „Het is volbracht!” en met een laatste daad van blind geloof en uiterste zelfverloochening zijn geest beveelt in de handen van zijn verborgen God.

Dan verlaat zijn ziel het lichaam. Het vuur dooft in den dood.

Maar Jezus' ziel daalt af in het voorgeborchte der hel, waar de zielen der rechtvaardigen vanaf den eersten mensch tot aan den goeden moordenaar, het uur hunner verlossing verbeiden. Nog zijn de wonden, door het lijden geslagen, niet geheeld, nu Hij reeds staat in de kring der zielen, die Hij er mee verlostte.

Ook dit is een braambosch, brandend van eeuwenoud verlangen, en Hij die er in is neergedaald, herhaalt voor hen de woorden, die God eens uit het vuur tot Moses sprak:

„Ik heb de ellende van Mijn volk gezien en zijn noodkreten om zijn verdrukkers gehoord. Waarachtig, zijn lijden is Mij bekend. Daarom ben Ik neergedaald, om het te verlossen.”

DRANK.

Daar is een wondre drank dien elkeen schuwt te drinken,
want bitter is de smaak en doet den mond geen deugd

Elk ziddert die hem ziet, want zwart is hij van verwen,
noch spegelt ooit het licht zijn helderheid daarin.

Zeer dikwijls is de kelk waaruit m' hem komt te brinken
met doorenen gekroond, ofwel met bloed getint.

De Godmensch heeft hem eerst en meest, met volle teugen,
gedronken en geleêgd, tot op den diepen grond,

De Godmensch, als de mensch, toen Hij hem dronk, Hij kwelde
en zonk hertkeerend neêr op den bebloeden grond.

Het was een engel die den kelk des bitteren lijdens
den Godmensch overgaf: toch was 't een bittere kelk.

Het is de drank van smert en, hij die zijne teugen
kloekmoediglijk geniet, hij drinkt onsterfelijkheid.

Geen een die Jesus ging gevolgszaam op de schreden,
of hij dronk deze drank, die eeuwig leven doet.

Wee hem die Christen heet en Christi drank ondrinkbaar
van hem wijst en veracht: die is geen Christen mensch:

de dood gist rondom hem, en 't is de smert des lijdens,
die 't gisten van de dood, als hoppe, stelpen moet.

GUIDO GEZELLE

EN LIEFDE TOT HET EINDE.

„Eens dat Moses de kudde weidde van zijn schoonvader Jitro, de priester van Midjan, en hij zijn kudde diep de woestijn in had gedreven en bij de Horeb, den berg van God, was gekomen, verscheen hem God in een vlamvend vuur midden in een braambosch. Hij zag op, en ofschoon het braambosch in lichte laaie stond, werd het niet verteerd. Moses dacht bij zich zelf: Ik moet dat wondere schouwspel toch eens wat nader gaan bekijken en zien, waarom het braambosch niet verbrandt.”

Wij hebben het goddelijk braambosch van het Nieuwe Testament zien branden van lijden naar lichaam en ziel in de woestijn der eenzaamheid. Ook wij zijn genaderd, om dit vuur te beschouwen en ook wij hebben onze voeten uit eerbied ontshooid, want de plaats, waar we stonden, was heilige grond.

Er is dan ook geen betere plaats om te vragen naar het „waarom” van het lijden, naar de reden van dit raadselachtig vuur, dat niet alleen Jezus, maar ook de menschen, ook de goeden, ook ons, tot in het diepste van ons wezen kwelt, dan deze plaats, waar wij staan voor den brand van de bitterste smart, die ooit op aarde geleden werd.

Wij moeten trachten een antwoord te geven op deze vraag. Ze is van te vitaal belang. Ze dringt zich te kwellend aan ons op. Ze rooft de rust van ons leven.

Waarom lijden, om ons tot dezen tijd te bepalen, miljoenen onschuldigen: ouden van dagen, gebrekkigen, weerlooze vrouwen en kinderen? Waarom liggen hun lichamen uiteengereten onder de puinhoopen van het huis, dat hun hulpeloosheid moest beschermen? Waarom zwerven zij ziek en naakt en hongerig rond, zonder rust, zonder warmte, zonder voedsel? Waarom, als er een goede en almachtige God in den hemel

woont, kan het bestaan, dat de misdaden van zoo weinigen zich als verpletterend lijden storten op zoo velen, die het kwaad niet kennen, terwijl die Godvergetenen zelf gezond en goed gevoed en veilig rond gaan, om op nieuw onheil te zinnen?

Geen plaats is beter, om zulke verschrikkelijke vragen op te roepen dan deze voor het braambosch, waarin God zelf lijdt. Want hier staan wij met ongeschoeide voeten ten teeken van de onderworpenheid des geestes, waarmee wij nederig erkennen, dat veel waarheden ons klein verstand te boven gaan en dat ook dit probleem een beschuldiging van God kan schijnen, niet omdat het inderdaad een onrechtvaardigheid bevat, maar omdat wij het niet begrijpen kunnen. Onze ongeschoeide voeten zijn ook een teeken van de bereidheid des harten, waarmee wij dankbaar elk licht aanvaardden, dat uit den hooge op dit pijnlijk probleem geworpen wordt.

Geen plaats is beter dan deze, om naar den zin van het lijden te vragen. Hier, in het lijden van den God-mensch Jezus Christus wordt dit probleem niet abstract, maar concreet gesteld. Hier vinden wij alles, wat het bevat, niet in den neveligen vorm van verstandelijke begrippen, maar scherp omlijnd als levende werkelijkheid.

Waarom is het lijden op de wereld? Is het een straf voor de zonde?

Maar Jezus was schuldeloos als een lam. Was hij dan ook al afgedaald uit het gronde-looze licht, om in het duister dal der wereld den vorm aan te nemen van een slaaf en in alles gelijk te worden aan de menschen: de zonde heeft hij niet gekend. Dit is de eenige menschelijke ellende, die zijn wezen niet heeft aangetast. Hij kon God en alle menschen in het aangezicht zien en vragen: „Wie uwer zal Mij van zonde overtuigen?”

Doch voor de menschen vindt het lijden evenmin voldoende verklaring in hun zondigheid.

Reeds in de grijze oudheid, in een land dat Hus genoemd wordt, werd het probleem van het lijden in al zijn raadselachtige wreedheid gesteld rond den persoon van van den rechtvaardigen, geduldigen man Job, die door de beproeving als door den bliksem getroffen, op één dag zijn bezittingen, zijn kinderen en zijn gezondheid verloor en met zweren overdekt als een klomp afzichtelijk vuil op een mesthoop lag.

„Toen nu de drie vrienden van Job van al de rampen hoorden, die Job hadden getroffen, verlieten zij allen hun woonplaats. Maar toen zij op eenigen afstand de oogen opsloegen, kenden ze hem niet meer terug. Nu begonnen ze hardop te weenen, scheurden hun kleeren en strooiden zich asch op het hoofd. En zeven dagen en zeven nachten bleven ze op den grond naast hem zitten, zonder dat iemand een woord tot hem sprak, want ze zagen, hoe vreeselijk zijn smart was.”

En als zij na zeven dagen van stomme smart hun spraak hervinden, breken zij los in jammerklachten en in een twistgesprek over den zin van het lijden, zoo hartstochtelijk, zoo somber en grootsch, als na hen door geen mensch meer over dit probleem gehouden zou worden.

Het einde van dezen titanischen woordenstrijd is een chaos van open vragen, die zij niet beantwoorden kunnen. Maar te midden van dien chaos rijst één rotsharde zekerheid voor hen omhoog: de zonde kan het lijden niet verklaren. Er is te veel onschuld, die lijdt. En het lijden is te verschrikkelijk.

Maar als het lijden zelfs door de zonde niet verklaard wordt, waardoor dan wel? En als in den mensch geen genoegzame reden voor het lijden gevonden wordt, hoe kan God het hem dan aandoen? Hier rijst de eeuwenoude vraag opnieuw: „Als God

toch goed is, hoe kan Hij dit dan toelaten?”

Hier botst het vragend hoofd des menschen tegen twee harde muren tegelijk: de zekerheid, dat God goed is. En de even groote zekerheid, dat lijden zonder reden aangedaan, kwaad is.

Doch laten wij tusschen deze muren uitgaan, want we vinden er de oplossing niet. God is goed, zoo zeker als God God is. Twijfelen aan zijn goedheid is twijfelen aan zijn bestaan.

Maar bemint God de onschuld dan niet? Heeft Hij zijn ééngelboren Zoon dan niet lief, dat Hij Hem zulk een lijden en zulk een dood kon aandoen?

Och, ook dit is een vraag, die opwelt uit de wanhoop van lang en vruchteloos zoeken naar een oplossing. Heeft God niet uit den hemel over Jezus gesproken: „Deze is Mijn welbeminde Zoon, in Wien Ik Mijn welbehagen heb gesteld?” En van den schuldeloozen mensch heeft deze Zoon gezegd: „Zoo iemand Mijn woord onderhoudt, zal Mijn Vader hem beminnen.”

Doch waarom dan het lijden?

Het woord van God zelf geeft het antwoord.

Christus is het Lam Gods, dat door zijn lijden de zonden van de wereld wegnam, dat zijn bloed vergoot tot vergeving der zonden.

Jezus'lijden was een uitboeting van zonden: niet van de zijne, maar van de zonden der menschen. Hij, de God-mensch, die de eerst geboren Broeder, het Hoofd is van het menschelijk geslacht, heeft als Hoofd voor alle ledematen geleden en geboet:

„Hij draagt onze kwalen
en torst onze smarten;
maar wij beschouwen Hem als een me-
[laatsche,
geslagen en vernederd door God.

Om ónze zonden wordt Hij doorboord,
om ónze misdaden wordt Hij gebroken;
op Hem rust de straf ons ten heil,
door zijn striemen komt óns genezing.”

Zoo moet ook de schuldelooze mensch een sterk, gezond lichaamsdeel van het menschelijk geslacht, door zijn lijden boeten voor de zonden van zwakkere ledematen, want het is een wet in het lichaam, dat het zwakke door het sterke gesteund en beschermd wordt. „Wanneer één lid lijdt, lijden alle leden mee,” zegt de heilige Paulus.

Is dit een onrechtvaardige wet? Wie zou dit durven beweren, die zich krachtens de zelfde wet in de verlossende weldadigheid van Jezus' lijden verheugt?

Echter rechtvaardigt het offer van den persoon voor de gemeenschap het lijden slechts ten deele. Want omdat de mensch veel meer is dan een onderdeel van een geheel, omdat zijn persoonlijkheid een zelfstandige, geestelijke, eeuwige waarde bezit, kan ook zijn lijden geen afdoende verklaring vinden in het boeten voor de zonden van anderen.

In hem zelf moet een reden aanwezig zijn, waaraan zijn lijden rechtvaardiging ontleent. En die reden is niet zoozeer zijn onvolmaaktheid als oorzaak, maar veeleer de vervolmaking, die door het lijden in hem veroorzaakt wordt, de vruchten die het in hem uitwerkt.

Voor allen die gekweld worden door de pijnlijke vraag: Waarom het lijden? herhaalt Jezus het antwoord, dat Hij gaf aan de mannen op weg naar Emmaus: „Wist gij dan niet, dat de Menschenzoon dit alles moest lijden en zoo zijn heerlijkheid binnen gaan?” Met de roode teekenen van het lijden in zijn handen en voeten en zijde ging Hij naast hen voort, terwijl zijn gelaat glansde van verrukking om de hemelsche heerlijkheid, die zijn ziel doorstroomde en die Hij door dat lijden had verdiend.

Dezelfde weg, de weg der smarten die naar de heerlijkheid leidt, is onze levensweg. Dat wij door lijden en kruis mogen komen tot de heerlijkheid der verrijzenis: zoo bidden wij dagelijks.

Jezus leed en wij allen lijden, omdat lijden

— hoe absurd dit ook klinken moge — een weldaad is. Lijden is hard geld, een bitter kruid. Maar het geluk, dat wij er mee koopen, het hemelsch heil, dat wij er mee verwerven is zoo groot, „dat het lijden dezer wereld, volgens het woord van den heiligen Paulus, niet op kan wegen tegen de heerlijkheid, die ons geopenbaard zal worden.”

Lijden is een weldaad, de kostbaarste en de bitterste tegelijk. Lijden is een vuur en als vuur is het pijnlijk. Doch het is het vuur, dat niet verbrandt, maar loutert en verheerlijkt. En dit niet slechts na den dood, maar ook in dit leven.

Het lijden sloopt veel in den mensch. Het sloopt den zieke op zijn bed. Zijn vermagerd lichaam, zijn dunne armen en beenderige handen, zijn ingevallen gelaat: zwarte oogholten en vooruitspringende tanden, zijn bloedlooze lippen en perkamenten huid: het vuur van de ziekte, dat in zijn lichaam woedt, heeft dit gedaan.

Het lijden sloopt veel in den mensch. Maar het kan hem niet verteeren.

Zie slechts naar zijn oogen, die groote, zwarte, glanzende. Zij zien u aan: daar is veel goedheid in en veel minzaam begripen. Dit is de gloed van een gelouterd leven. Van een leven, niet ondermijnd, niet uitgevreten of versleten, maar geadeld, verheven en van een nieuwe kracht doorgloeid.

Het lijden sloopt veel in den mensch: het is een vuur dat brandt, doch verteeren kan het niet. Het verbrandt alles wat verbranden kan, doch er is te veel in den mensch, dat onaantastbaar is voor zijn verteerenden gloed. Het verbrandt het lichaam, de stof en alles in den mensch, wat aan de stof gehecht is: kleinmoedigheid en zelfzucht, bekrompenheid en vrees.

Maar het voornaamste in ons, het edelste, de kern: datgene waardoor de mensch mensch is, waardoor de koning der schepping koning is, de geestelijke ziel komt vrij, laait op als een van rook gezuiverd vuur.

Zie dit magere, witte, doorschijnende li-

chaam: het is een lantaarn, waar een geestelijk licht uit schijnt. Een lantaarn, die straalt van een geluk, onbegrijpelijk voor wie niet weet wat lijden is, maar zoo bedwelmend, dat het den heiligen Paulus in vervoering deed uitroepen: „Ik vloeï over van vreugde te midden van al mijn kwellingen.”

O, de weldaad van het lijden! Welke wonderen het kan werken in den mensch, hooren wij in het zingen van de vrouw, die nu weet, dat zij weldra sterven zal:

„Sinds ik het weet, werd mij de overvloed, de schoonheid en de zoetheid aller dingen, die mij alom omgeuren en omringen, nog wel zoo lieflijk en wel zoo zoet.

Sinds ik het weet, schijnt mij de atmosfeer doorwasemd en doorgeurd van zoele togen, het is of ieder zintuig en vermogen nog fijner werd en scherper dan weleer.

Sinds ik het weet, treed ik, wien ik ontmoet, den vreemden en den vrienden op mijn [wegen, ontmoeder en vertrouwelijker tegen, en 'k groet ze met vriendelijker groet.

Sinds ik het weet, is God mij meer nabij, en vaak in de ernst van 't aardische spel ver- [loeren, zoo ernstig en diep als nooit te voren, gevoel ik plots Gods glimlach over mij.” 1)

Dit is het laatste antwoord op de vraag naar den zin van het lijden voor een schuldelooze: in het licht van een groote, gelouterde ziel, het licht, dat schijnt door den dunnen wand van een uitgeteerd lichaam, wordt alles duidelijk: het lijden is een bittere weldaad. Omdat het een weldaad is kan de goede God het schenken. Omdat het een bittere weldaad is, is het een probleem voor

hen, die om de bitterheid het geneesmiddel verwenschen, dat hun ziel genezen kan van al het stoffelijke, dat haar nedertrekt.

Waarom lijdt een onschuldige? vragen wij. En het antwoord luidt: hoe schuldeloos de mensch is, des te meer zal hij het lijden om zijn weldadigheid waardeeren, des te minder zal het om zijn bitterheid een probleem voor hem zijn.

Wanneer het lijden het vuur der liefde is: een brand ontstoken door den haat, die de meest verdorven vorm der eigenliefde is en de onbaatzuchtige liefde in vlammen van pijn en smarten hult, dan is de onmacht van dat vuur om te verteeren de nederlaag van den haat. De haat wil de liefde verslinden door het lijden, dat hij haar aandoet, doch in plaats daarvan bewerkt hij datgene wat hij het minste wil: hij loutert, veredelt, verheviget de liefde van zijn slachtoffer.

Want ook de liefde wordt door het lijden tot het uiterste opgevoerd, zoodat de mensch, stervend van pijn, zelfs zijn beulen met zijn liefde kan omvatten en met Jezus bidden: „Vader, vergeef het hun, want ze weten niet, wat zij doen.” Of, zoo gij dit woord van God geen bewijs vindt voor de draagkracht van de menschelijke liefde, hoor den heiligen Stefanus den eerste, die zijn Meester volgde in den dood: „Heer, reken hun deze zonde niet toe.”

Want Jezus' liefde, door het lijden gedreven, is zelfs verder gegaan dan een bede voor zijn beulen. Zoover, dat zelfs de goddelijke liefde volgens de meening van den Evangelist Johannes niet verder kon gaan, en hij schreef: „Hij had de zijnen lief gehad, die in de wereld waren, thans had Hij hen lief ten einde toe.”

Thans!

Wanneer?

Zegt Johannes dit, als hij staat aan den voet van het kruis waar hij opzag naar het hart, dat zij doorstaken?

Neen, hij zegt het bij het laatste Avond-

1.) Jacqueline van der Waals.

maal, waar hij rustend aan Jezus' borst luisterde naar het kloppen van zijn hart. Hij zegt dit op het oogenblik, dat Jezus het geheim voltrekt van het Nieuw Verbond.

Op den avond voor zijn lijden, toen het licht van den dag was uitgedoofd van de aarde, was er in de zaal van het laatste Avondmaal nog een haard van licht, waarin Jezus stond met het brood, dat zijn lichaam werd, in zijn gezegende handen, terwijl Hij tot de zijnen zei: „Neemt en eet!”

Dit is de liefde ten einde toe.

Dit is het brandpunt, waarin alle geheimen van zijn wezen, zijn Godheid en menscheid, zijn liefde en lijden, waarin tijd en ruimte van geheel zijn zelfverloochenend leven zijn samengetrokken tot een liefde van den verteerendsten gloed.

Wij begrijpen wel, dat ook deze haard van licht het brandende braambosch der goddelijke liefde is.

„Moses dacht bij zich zelf: Ik moet dat

wondere schouwspel toch eens wat nader gaan bekijken en zien, waarom het braambosch niet verbrandt.”

„Toen sprak God tot hem: Ik ben die ben! Dit is voor eeuwig Mijn Naam. Zoo zal Ik heeten van geslacht op geslacht.”

Dit is nog de Naam van Hem, die bij de volheid der tijden brandde in het braambosch der liefde. Die brandde van lijden, doch door dit vuur niet werd verteerd, omdat Hij is: Ik ben die ben. Die nimmer was en nooit geweest zal zijn, doch eeuwig is.

En uit den gloed spreekt Hij tot ons:

„Ik ben een vuur op aarde komen brengen, en hoe verlang Ik, dat het reeds ontstoken worde.”

Jezus, Broeder, brandend Braambosch, ontsteek in ons het vuur, dat Gij op aarde hebt gebracht, het vuur dat brandt maar niet verteert, opdat wij door gemeenschap met Uw lijden en dood ook gemeenschap mogen hebben met Uw eeuwig leven.

Het Pausdom in de Geschiedenis

door GEORGE GOYAU.

Het Pausdom tot aan de vrede van de Kerk.

Het primaatschap van de Kerk van Rome over de andere Christengemeenten was in de eerste eeuwen onbetwist.

Het was geen gevolg van de politieke suprematie van Rome, maar van de herinneringen, welke door Petrus te Rome waren nagelaten, en van de keuze, welke hij voor deze stad gemaakt had, om daar te preken en te sterven.

Het Pausdom heeft zich ontwikkeld als een organisme; in de kiem vindt men reeds het hele lichaam. Naarmate historische omstandigheden of te overwinnen tegenstand, het noodzakelijk maakten om functie en jurisdictie nader te verklaren, leerden de theologen duidelijker de macht van dit organisme als een Goddelijke instelling; en de nieuwe definities, welke deze leer vastlegden, waren een natuurlijke en logische ontwikkeling en niet een amplificatie van de woorden van Christus.

In het feit zelf van zijn bestaan, lag zijn toekomstige grootheid; en deze was niet het resultaat van toevoegingen of nieuwigheden, maar de vrucht en de bekroning van een progressieve evolutie.

In de kerkelijke geschiedenis van de eerste eeuwen blijven een aantal feiten onverklaarbaar, wanneer men zou weigeren, de oorspronkelijke souvereiniteit van Petrus' stoel aan te nemen.

Zonder twijfel, minder te hulp geroepen, minder uitgesproken en minder naar voren gebracht dan later, was dit primaatschap in feite levend en een erkend recht.

Sint Ireneus is een der Latijnse Vaders, die het wel het meest uitdrukkelijk aanwijst. Zijn woorden zijn tevens een eerbewijs van de Gallicaanse Kerk aan de Roomse.

In een brief, welke duidelijk de primaat doet erkennen, predikt de H. Clemens bisschop van Rome, de vrede aan de Christengemeente te Corinthe, en stelt de voorwaarden ervoor vast.

Wanneer de H. Dionysius, bisschop van Alexandrië, van ketterij wordt aangeklaagd, onderwerpt hij aan de opvolger van Petrus, de opinie, welke hij voorstaat.

Voor Keizer Aurelius was Paulus van Samosate een prelaat van slecht allooi, omdat de bisschop van Rome en de andere bisschoppen van Italië hem niet tot hunne gemeenschap wilden toelaten.

Door de concilies afgezet, en vervolgd door den Keizer, ging de H. Athanasius wel niet onmiddellijk naar Rome, zoals enkele eeuwen later zou gebeurd zijn, maar toen hij tenslotte naar Rome ging, bracht hij vandaar zijn rehabilitatie mee, en zijn stap scheen niets ongewoons, noch beschouwden men de tussenkomst van Rome, als het werk van een indringer, die niets met deze zaak te maken had.

De titel van Paus was in deze tijd wel niet het uitsluitend privilege van de bisschop van Rome; maar onder de verschillende Pausen, was die van Rome de grootste.

Wanneer de ketteren hun leer wilden verdedigen of propageren, beriepen zij zich op Rome, met een bereidwilligheid, welke

door de H. Cyprianus signaleerd wordt; maar hierdoor erkenden zij indirect het gezag van de Paus.

Reeds toonden de Romeinse opperpriesters, in de oplossing van dogmatische en disciplinaire kwesties, die voorzichtige gematigdheid, en die afkeer van excessen, welke nog steeds de beslissingen van de H. Stoel kenmerken.

Vele belijders uit de tijd van Paus Callixtus, alsmede Novatianus onder Paus Cornelius, wilden niet, dat afvalligen tot de penitentie zouden worden toegelaten. Maar Callixtus en Cornelius zijn niet zo streng en meer meegaande.

Een zekere Heraclius, uit den tijd van Paus Eusebius, wilde dat alle afgevallenen weer zouden worden opgenomen en wel zonder penitentie. Maar Eusebius was strenger.

Tussen deze uitersten slingerde het Pausdom niet; maar het vermeed te grote toegankelijkheid om in het berouw te dispenser en te grote gestrengheid, welke vergiffenis weigerde.

Even gezond is de houding, wanneer de kwestie aan de orde komt, over de geldigheid van het doopsel, wat door ketteren is toegediend. Paus Stefanus bepaalde, dat dit doopsel geldig was, hoewel de H. Cyprianus, namens de Afrikaanse kerk er tegen was.

Het disciplinaire gezag van de Stoel van Rome, was nog wel niet juist gepreciseerd, maar toch schrijft dezelfde Cyprianus, wanneer hij spreekt over de kerk van Rome; „De meesteres der Kerken, van waar de eenheid van het priesterschap uitgaat.”

Men voelde en beleed de suprematie van de Heilige Stoel; mettertijd zal ze zuiver gedefinieerd worden.

Sedert de tijd van Keizer Severus, worden de Pausen door de openbare machten erkend als hoofden van begrafenisverenigingen en als zodanig prijken hun namen

op de registers van de Staat. Wanneer zij stierven, begroeven de gelovigen hen in eenzelfde crypte, welke bijzonder vereerd werd.

De Rossi heeft enkele hunner grafschriften teruggevonden. Zij zijn eenvoudig en kort. „Fabianus bisschop” „Lucius bisschop” „Anteros bisschop” Dat is de hele lijkrede! Een dezer bisschoppen genoot een bijzondere verering; het was Paus Sixtus II „Martelaar onder Valerianus. Gedood in de catacombe van Praetextatus.”

In het Rome van de 3de eeuw, was de Christengemeente, niettegenstaande de vervolgingen, reeds een macht. Deze gemeente voedde meer dan 1500 armen en hiermede waren haar bronnen niet uitgeput; overal waar Christenen waren, kon men geholpen worden door de liefdadigheid van Rome. „Na de gave des geloofs, zo schreef „Dionysius van Corinthe aan de geestelijken van Rome, is het voor U een „gewoonte, al uw broeders met verschillende weldaden te overladen en de grootst mogelijke hulp te geven aan zoveel mogelijk kerken in de verschillende steden. „Aldus zijt gij de weldoeners der armen, „waarvan gij de ellende verlicht, alsmede „van onze broeders, die veroordeeld zijn tot „de mijnen, en welke gij van het nodige „voorziet.”

Zo leefde de Kerk van Rome. Nog vóór de Staat haar rechten en bestaan had erkend, gaf zij haar dogmas, haar maatregelen en haar aalmoezen aan de Zusterkerken.

Soms ziet men in de geschiedenis der menselijke instellingen, dat de functie het orgaan scheidt; soms is ook het omgekeerde het geval. Wanneer men de ontwikkeling van de Pauselijke macht nagaat, ziet men altijd het eerste, nooit het tweede.

Gedurende deze eerste drie eeuwen van verborgen leven zoekt men rondom de H. Stoel tevergeefs naar de organisatie, die het dogma uitwerkt of de tucht regelt; alles

is rudimentair, nog in wording en bijna chaotisch. De enige functionaris in de omgeving van den Paus, is de diaken; hij heeft de sleutels van de heilige schatkamers en hij beschouwt deze schatten meer als eigendom van de armen, dan van de kerk.

Een jong geestelijke, als de H. Laurentius is werkelijk in de etymologische betekenis van het woord, de groot-aalmoezenier van Rome en tevens van de Christenheid.

De Pausen en de Keizers van Byzantium.

De strijd bij de Pons Milvius, welke de bekering van Keizer Constantijn bekroonde, opent voor het Pausdom een geheel nieuw tijdperk. Voortaan wordt het nu geholpen, zelfs beschermd door de Staat. Maar deze bescherming krijgt het niet voor niets: evenmin is ze zonder gevaar; en deze erkenning van het Pausdom brengt een zeer ernstig vraagstuk aan de orde: Welke banden, welke betrekkingen, welke verhoudingen moeten er bestaan tussen de geestelijke en tijdelijke macht?

Meer dan 17 eeuwen houdt deze kwestie de gemoederen bezig, en ze schijnt een eeuwige kwestie te zullen blijven. In feite is het slechts op bepaalde tijden, dat ze scherp gesteld wordt; gewoonlijk weten beide machten elkander te verstaan, zonder zich nader te verklaren.

Onze logica is veeleisend; problemen verontrusten haar en zij wil oplossingen. Maar de geschiedenis is minder eisend; het spel der gebeurtenissen, de onderlinge wrijving der mensen en een eenmaal verkregen macht, doen de wereld marcheren, terwijl zij meer de moeilijkheden uit den weg gaan, dan dat ze trachten die te overwinnen. En daarom worden al die tegenstellingen, welke wij ontmoeten op het gebied van het abstracte, lang niet altijd conflicten op het gebied van het concrete. We hebben hier het verschil tussen theorie en praktijk.

Van Keizer Constantijn de Grote tot aan Keizerin Irene hadden de Byzantijnse Keizers van hun macht en van de macht der Pausen een opvatting, welke niet strookte met de opvatting van het Pausdom. Maar het is slechts zo nu en dan, dat de tegenstellingen tot botsing kwamen.

De Keizers van Byzantium waren de directe erfgenamen van de Keizers van het oude Rome; deze Keizers hadden het ambt gehad van „Summus Pontifex”, groot-meester van de heidense eredienst. En het waren 70 jaren, welke er moesten verlopen tussen de bekering van Constantijn en het afdanken van deze verouderde titel door Keizer Gratianus.

De Keizers waren Goden geweest; maar met veel tegenzin, braken Constantijn en zijn opvolgers met deze oude traditie. X

Zelfs nadat zij gedoopt waren, was het hun moeilijk de oude mens af te leggen; d.w.z. de oude God, welke de oude etiquette van de keizerlijke paleizen voortging in hen te aanbidden.

Deze precedentes van het heidendom, de bescherming zelfs welke zij soms aan de kerk gaven en tenslotte de macht en de grootheid van hun titel, brachten de Christen-keizers er toe, om zich te mengen in kerkelijke aangelegenheden.

Constantijn de eerste van deze keizers noemde zich „episcopus ab exteris” bisschop voor aangelegenheden buiten de kerk. Nu eens rekening houdend met dit laatste epitheton, gaf hij, wanneer ketters hem hulp vroegen, een verklaring af van theologische incompetentie en gaf ze over aan het oordeel van de concilies; dan weer, denkend aan de titel van bisschop, steunde hij de ketterij tegenover de orthodoxie; Arius tegenover de H. Alexander en de Arianen tegenover de H. Athanasius.

Door de bekering van de keizers tot het Christendom, was de opkomende godsdienst beschut voor gevaren van buiten; maar het waren de gevaren van binnen welke de

grootste bedreiging vormden. De Kerk behoefde niet meer bang te zijn voor de heidenen, maar voor de eigen gelovigen; want het voorbeeld van de keizerlijke familie vond veel navolgers. Hun binnentreden in de Christelijke kerk was echter meer een hulde aan den Keizer, dan aan de ware God. Het was onder deze Christenen, die uitsluitend het geloof van den Keizer aanhingen, dat de ketterijen, door de Keizers begunstigd, een krachtige steun zouden vinden en zelfs zouden trachten de overwinning te behalen.

De vrijwording van de godsdienst, ten opzichte van de wereldlijke macht, was nog zulk een nieuwigheid, dat de keizers en hun hovelingen ze nauwelijks konden begrijpen. „Mijn wil geldt evenveel als canons.” zeide Constantius de zoon van Constantijn.

Door op te treden als theologen meenden de keizers een gedeelte hunner zending te vervullen. Soms vormden zij concilies, zoals Keizer Theodosius II, de bijeenroeper van die kerkelijke bijeenkomst, welke in de geschiedenis bekend staat als de „Roversynode.” Anderzijds maakten zij ze ongedaan, zoals Zeno, die door zijn Henotikon meende, een verdraaiing te kunnen geven aan de besluiten van Chalcedon. Gaarne wilden zij wetgever spelen tegenover het dogma; Justinianus, overigens! geenszins een ketter, plaatste zich zelf als rechter over de index; op eigen gezag veroordeelde hij 9 stellingen van Origines. Leo, die de strijd aanbod tegen de beeldenverering, schreef aan Paus Gregorius II; „Ik ben priester en koning”.

Ziedaar de grondslagen van het Byzantijnse gouvernement; het schisma van Photius en Caerularius zou er uit voortkomen.

Er waren bisschoppen, zelfs concilies, die deze vreemde eisen van de Byzantijnse keizers steunden; gelukkig echter dat boven deze bisschoppen en concilies nog een Paus stond.

Tegen het einde van de 5e eeuw proclameerde Paus Gelasius in een brief aan keizer Anastasius, in uitdrukkelijke bewoordingen en in de stijl van de latere middeleeuwse

pausen, de onafhankelijkheid van de geestelijke macht: „Er zijn twee dingen, waardoor deze wereld bestuurd wordt: het gezag der bisschoppen en de macht van de vorst. Van deze beiden is het gezag van den priester des te zwaarder, naarmate hij op het laatste oordeel aan God ook verantwoording zal hebben af te leggen, van de ziel van den vorst. Gij weet toch, dat ofschoon uw waardigheid U stelt boven het menselijke geslacht, gij in Goddelijke dingen eerbiedig uw hoofd hebt te buigen voor de opperpriesters; en in alles wat hen aangaat, hebt gij aan hen onderdanig te zijn, en hen niet te bevelen. In deze dingen hangt gij af van hun oordeel, en hebt gij niet het recht hen uw wil op te leggen.”

Op het tijdstip, dat de kerk, naar buiten tredend, rekening moest houden met de Christen vorsten, werd de noodzakelijkheid van een geestelijke monarchie door de feiten aangetoond.

Een Paus is verantwoordelijk én tegenover God, én tegenover de gelovigen; én tegenover zijn voorgangers én tegenover zijn opvolgers. Wanneer hij spreekt of optreedt als geestelijk soeverein, dan draagt de instelling zelf, welk hij vertegenwoordigt, de volle verantwoordelijkheid van zijn woorden en daden. En dit maakt hem sterk en waakzaam; dit geeft hem de weerstand tegen de aanmatigheden, welke het Christendom zouden kunnen schaden. En wanneer de Byzantijnse keizers zich opwierpen als theologen, dan was het voor de Pausen niet te erg, om tegenover hunne aanmatigheden het geloof ongeschonden te bewaren. Het werk was zwaar; want de ene ketterij riep de andere op; de reactie op de ene, bracht weer een andere ten tonele; en de Byzantijnse geest viel maar van het ene uiterste in het andere. Maar Rome hield de middenweg. De Paus bleef op gelijke afsand van de Sabellianen, die alle werkelijk onderscheid ophieven, tussen de persoon van den Vader en die van de Zoon, en de Arianen, die de ondergeschiktheid leerden van den Zoon aan

den Vader en de eeuwigheid van den Zoon ontkenen.

Rome veroordeelde tegelijk, door de stem van Paus Celestinus, de Nestorianen, die in Christus een dubbele persoon aannamen; en door de stem van Paus Leo, de Euty-chianen, die twee naturen in Christus ontkenen.

Deze onafhankelijkheid van het Pausdom bleef niet ongestraft, wanneer de opperpriester een andere mening was toegedaan dan de Staat. Het Heidendom zou nooit zo iets hebben kunnen toelaten en de keizers van Byzantium waren onbewuste heidenen.

De Pausen Liberius, Virgilius en Martinus werden mishandeld en verbannen, omdat zij weigerden het dogma te definieren en de ketterij goed te keuren, zoals de keizers dat wensten. Sergius en Joannes VI zouden eenzelfde lot hebben ondergaan, wanneer niet de opgestane Romeinen de uitvoering van de keizerlijke bevelen hadden belet.

De weerstand van deze Pausen en vooral hun lijden, waren voor de keizers van het Oosten soms zo onaangenaam, dat zij op de Stoel van Petrus, pausen gingen plaatsen, welke hun kapelaans geweest waren; maar hiermede slaagden zij evenmin.

Keizerin Theodora maakte van Virgilius een soort anti-paus; maar toen Virgilius wettig paus werd, weigerde hij de keizerin iedere dogmatische concessie en verkoos liever de gevangenis.

Onmachtig de Pausen dienstbaar te maken, besloten de keizers om het Pausdom te verzwakken; en langzamerhand bouwden zij tegenover het bisdom Rome, het patriar-

chaat van Constantinopel op.

In een van zijn canons, verklaarde het Concilie van Chalcedon, aan de zetel van Constantinopel gelijke voorrechten toe te kennen als aan Rome, omdat de stad, die door de residentie van den Keizer en de Senaat vereerd is, en dezelfde privileges geniet als de oude keizerstad, ook dezelfde voorrechten op geestelijk gebied zou moeten bezitten.

Paus Leo de Grote meende zeer terecht, dat deze politieke reden geen voldoende grond gaf om dergelijke rechten te bepleiten; de Pausen hadden altijd verdedigd dat het primaatschap op de onafgebroken opvolging van den H. Petrus berustte. Paus Leo moest natuurlijk weigeren de canon te erkennen en liet alleen toe, dat de patriarch van Byzantium zich oecumenisch patriarch noemde en dat Illyrie en Calabrie onttrokken werden aan de jurisdictie van Rome en onder het Byzantijns patriarchaat kwamen.

Onder de erfgenamen van Constantijn en opvolgers van den H. Silvester was de verhouding precair. Door een volkomen gehoorzaamheid in politieke aangelegenheden, wisten de Pausen hun theologische onafhankelijkheid te bewaren. Men staat verbaasd over de onderworpen toon, welke sommige Pausen, zoals Gregorius de Grote, gebruikten tegenover de Keizers uit het vervaltijdperk. Alleen wanneer het geloof op het spel staat, wordt er krachtig opgetreden.

Maar deze onmogelijke toestand kon niet eeuwig blijven. De keizers van het Oosten hebben feitelijk nooit de ware geest van het Christendom begrepen. Tussen hen en de handhavers van deze geest moest het vroeg of laat tot een onherstelbaar conflict komen.

Dr. SCHAEPMAN

1844 - 2 MAART - 1944

Op 2 Maart 11. was het 100 jaar geleden dat de grote emancipator van Nederlands katholieken het levenslicht aanschouwde.

Was het moederland niet bezet, groots zou deze gedenktag in Nederland zijn gevierd geweest.

Een bescheiden hulde willen wij hier brengen door een levenschets van den man, die een beslissende invloed heeft gehad, niet alleen op het bestel der Nederlandse katholieken, maar ook op de richting van heel ons volksbestaan.

Op het voormalige riddergoed „Den Eeschhof” te Tubbergen in Twente, werd Herman Schaepman geboren als de eerste der zes jongens van den burgemeester.

In den strijd met het hoofd en met de vuist was hij de Tubbergse schooljeugd steeds de baas, totdat vader Schaepman in 1853 zich vestigde in Arnhem, de geboorteplaats zijner hoogbegaafde en fijnbeschaafde vrouw Johanna la Chapelle.

Ongeschikt voor zeeofficier door zijn bijziendheid, werd Herman naar het pro-gymnasium te Oldenzaal gezonden, dat hij na een jaar, in 1858 verliet voor het Kleinseminarie te Culemborg, waar hij onder de Jesuïeten zijn humaniora voltooide, om in 1863 over te gaan naar het Groot-Seminarie Rijsenburg. In plaats van zeeofficier had hij gekozen het priesterschap.

Was hij in Culemborg de dankbare leerling geweest van den fijnen historicus Pater van Lommel, in Rijsenburg, werd hij de aandachtigste toehoorder van een leerling van Broere, Prof van Vuuren „den machtigste hersensplijter ter wereld, die op mij

althans een der stoutste operatiën volbracht,” en van wien hij een diep inzicht in kerkelijke en profane geschiedenis en dus ook in de verderfelijke beginselen van het liberalisme, leerde.

Met onverzadelijke leeslust verslond de rijk begaafde theologant even goed de grote werken der godgeleerdheid en geschiedenis, als die der schone letteren van geheel West-Europa, en schreef ondertussen zijn eerste gedicht dat uitgegeven werd: De PAUS. Het maakte veel opgang en alom werd in de dichter van DE PAUS een schitterende ster aan de letterkundige hemel begroet. „Vondel is onder ons verzezen” zou de oude Van Lennep zelfs hebben uitgeroepen. Geen wonder dat de 22-jarige Schaepman meende, dat zijn toekomst op het gebied der schone letteren lag. Vooral het genre der grote historische zangen, waardoor de winden waaien van CREDO - PUGNO (ik geloof, ik strijd), het devies van Schaepman, trok hem aan; maar op den duur moest de dichter voor de politicus wijken. Hoe vruchtbaar Schaepman als dichter ook geweest is, en hoe hoog vereerd ook door zijn tijdgenoten; zijn grote betekenis heeft hij als **politicus**, al meende de beroemde Dante-kenner Mr. Joan Bohl van hem te moeten beweren; „dat hij een **man** was in de dichtkunst, maar een **schaap** in de politiek.”

Op 15 Aug. 1867 priester gewijd, werd hij voorlopig assistent aan de Kathedraal te Utrecht, waar zijn oom Mgr. Schaepman plebaan was en tevens Vicaris generaal en coadjutor voor het aartsbisdom van Utrecht van Mgr. Zwijsen, dien Mgr. Schaepman van 1868 tot 1882 als Aartsbisschop zou opvolgen. Gedurende dit ene jaar dat hij hier

assistent was leerde Schaepman al heel wat van de wereld kennen, oefende zich op de kansel practisch in de welsprekendheid, had ontmoetingen met de meeste voormannen van Katholiek Nederland, als Smits en Nuyens, Thijm en Cuypers e.a., en wat misschien het meest beslissende was, hij had tot dagelijkse getuige van zijn talenten, ideën en plannen, de Aartsbisschop zelf, van wien hij later kon zeggen; „dat deze man mijn grootste weldoener is geweest.”

Zo werd hij in 1868 naar Rome gezonden om zijn blik te verruimen en zijn theologische studiën voort te zetten. Van 1868-1870 dwaalde hij hier tussen de oude monumenten van geschiedenis en kunst; tussen de levende monumenten van het Vaticaan: Paus, kardinalen, bisschoppen en diplomaten; bewoog hij zich tussen al de merkwaardige persoonlijkheden die in Rome kwamen en 's avonds kon men hem vaak vinden onder de Nederlandse zouaven. Daarbij trof hij nog het voorrecht als secretaris van zijn oom den Aartsbisschop het gehele Vaticaans concilie te kunnen meeleven met de strijd over de opportuniteit van het dogma der Pauselijke onfeilbaarheid.

Het bruiste en kookte in het Rome van 1869-1870 en Schaepman bruiste en kookte mee.

Met zijn doctorshoed droeg hij in 1870 over de Alpen mee naar zijn vaderland, een gloeiende liefde en diepe eerbied voor den Vader der Christenheid, den beminnelijken Paus Pius IX, en een blijvend verlangen naar de stad der Pausen, het eeuwige Rome. „Wie voor heel zijn leven de zon in zijn ziel wil dragen, moet in zijn jeugd den volen doop gaan halen van Rome's gouden zon.”

Terug in het vaderland werd hij benoemd tot hoogleeraar aan het Seminarie Rijsenburg, als opvolger van Prof. van Vuuren, dus in de kerkelijke geschiedenis. Hij gaf lessen tot 1880, toen hij in de Tweede Kamer gekozen en daarom ontslagen werd als

gewoon leeraar. Maar hij bleef „buitengewoon hoogleeraar”. „Tweemaal per week gaf hij nu vrije voorlezingen over de nieuwere kerkelijke geschiedenis, doorgaans zo boeiend en wegslepend, dat hij gerust een kwartier, een half uur zelfs over den gewonen tijd mocht doorpraten, zonder dat iemand der toehoorders een teken van ongeduld gaf.”

Schaepman als professor was niet de nauwgezette, speurende vakgeleerde, maar een man van de grote lijn. „Hij bezat in hoge mate de scherpe, doordringende, verziende blik, welke de geleerde tot ziener maakt en aan de afgetrokken wetenschap eerst de volle betekenis geeft voor het leven.”

De kathedder van Rijsenburg was omgekeerd voor Schaepman zelf de plaats, waar hij zijn aangeboren gave van improvisatie tot volle ontwikkeling bracht, en waar hij snedig leerde debatteren en kwinkslagen terugkaatsen. Rijsenburg bleef hij trouw tot aan zijn dood; nergens was hij liever dan daar bij zijn boeken, in het gezelschap van zijn collegas en van de studenten.

Ongelooflijk overvloedig is van 1870-1880 Schaepmans letterkundige werkzaamheid. Gedichten, dagbladartikelen en tijdschriftartikelen. In 1870 verbonden aan DE TIJD, werd hij in 1872 hoofdredacteur, wat hij bleef tot 1883, toen zijn politieke werkzaamheden en vooral zijn verschil van inzicht met de overige redactieleden omtrent het al of niet wenselijke van de grondwetsherziening oorzaak werd, dat hij zich terugtrok. Sedert vond hij in vele bladen plaats voor zijn politieke artikelen en vanaf 1886 tot 1900 is hij geregeld medewerker aan HET CENTRUM.

Hij leverde bijdragen voor Nuyens' BROCHURENVERENIGING en werd in 1871 met hem redacteur van DE (ONZE) WACHTER, die hij met zijn vriend tot 1885 haast geheel zal volschrijven. De voornaamste van Schaepmans artikelen zijn la-

ter door hemzelf gebundeld in de vijf reeksen van „MENSCHEN EN BOEKEN.” „In die artikelen van ONZE WACHTER heeft hij met frissche kamp- en vechtlust de grootse gedachten neergeschreven, die zijn werkzame en peinzende geest, met een merkwaardige gave van intuïtie bedeed, zich over de grote mannen en feiten der historie, over kunst en letterkunde, over Kerk- en Staatsleven had gevormd. Daar heeft hij de idealen geschilderd die hij liefhad en aan zijn volk zoo vurig wenschte mee te deelen.” (Dr. Ariens).

Later deed hij dit in DE KATHOLIEK, in afzonderlijke vlugschriften en vanaf 1900 in zijne CHRONICA OVER STAATKUNDE EN LETTEREN, die op ongeregelde tijden verschenen en waarvan hij ons drie bundels heeft nagelaten.

In DE TIJD en ook in ONZE WACHTER had Schaepman zich vóór 1880 reeds vaak bewogen op staatkundig gebied in artikelen, die aan de forse en dichterlijke stijl gemakkelijk te herkennen zijn. Zijn vriendschap met Mgr. Smits, met Karel van Nispen tot Sevenaer, met Herman des Amorie van der Hoeven; zijn dagelijkse arbeid aan het leidend orgaan der katholieken, DE TIJD; eindelijk en vooral zijn onverzadelijke werkkracht, die hunkerde naar daden; zijn strijdbare natuur, die zich eerst volop thuis voelde in de grote kampplaats der geesten, de politiek; dit alles dreef hem naar „de Staatkunde, de lokkende sirene voor zo menig rijper geest”. (Schaepman)

De grote gangmaker voor Schaepmans politieke loopbaan, was naast van der Hoeven, Mr. L. Haffmans, die in 1879 in het VENLOOSCH WEEKBLAD met de vraag voor de dag kwam; „Kunnen katholieke geestelijken leden van de Staten-Generaal zijn?”. Het was na de Nationale vergadering van de revolutie tijd 1796 niet meer vertoond, dat een priester de drempel der Kamer had overschreden. En in de Grondwet stond; „De leden der Staten

Generaal kunnen niet tegelijk zijn... noch geestelijken, noch bedienaren van den godsdienst.

Maar Mr. Haffmans betoogde, dat een geestelijke buiten functie, door de wet beschouwd wordt als gewoon burger. Verscheidene predikanten waren op dien grond reeds toegelaten. En de kerkelijke wijding van een katholiek priester maakte van hem volgens de wet, toch zeker geen gewijd burger!

In 1880 was de zaak zover gevorderd dat Schaepman aan Heerom den Aartsbisschop de beslissende vraag stelde; Als ik mijn candidatuur stel, en ik word gekozen, krijg ik dan van U uit mijn geestelijke bediening het ontslag door de grondwet gevorderd? De aartsbisschop ging aan het wandelen over en weer door de lange gang; hij zweeg... en hij zweeg. Maar toen zijn statige toga den bedremmeld geduldigen Herman den vierden of vijfden keer had voorbijgeruischt, gaf hij strak en bekommerd om veel, het historisch toestemmend knikje...” (Persijn)

In het district Breda, waar de zetel van A. J. H. Luyben vacant werd, zou Schaepman de medeaafgevaardigde worden van zijn boezemvriend Des Amorie van der Hoeven. Al schudden vele achtenswaardige Katholieken in den lande bedenkelijk het hoofd bij deze candidatuur van een priester, wiens waardigheid te verheven was voor de politiek, Schaepman werd toch met algemene stemmen candidaat gesteld door de R. K. Kiesvereniging en van de 1886 geldige stemmen kreeg hij er 1853! het symbolisch cijfer der herstelde Hiërarchie. Zou de Kamer hem toelaten? Met zoo'n vreemd wezen hadden de meeste heren nog nooit kennis gemaakt. Een katholiek priester! In 1882 scheelde het geen haar of een der liberale heren had hem in de Kamer ten aanhore van geheel Nederland gecondoleerd met den dood van zijn vader, de aartsbisschop van Utrecht! Anderen waren beter op de hoogte en wisten zelfs dat Schaepman elken dag de H. Mis zou blijven lezen. Was

dat geen geestelijke bediening? „Kom, kom, verklaarde de Limburger de Bieberstein, dat is zijn manier om zijn morgengebed te doen”.

Er werd langdurig beraadslaagd over het onbegrepen en onbegrijpelijke geval, waarbij geen enkel Katholiek meedeed om zelfs den schijn te vermijden van invloed te willen uitoefenen op de beslissing. Ten slotte werd Dr. Schaepman met 55 tegen 14 stemmen als lid der Kamer toegelaten. En te midden van de tropische hitte, die er dien 15en Juli heerste in de zaal, blies voorzitter Dulbert zijn koelte; „De Heer Schaepman is in het gebouw der Kamer aanwezig. Ik verzoek den heer Griffier dien heer binnen te leiden.” De heer Schaepman verscheen en al transpirerend — en dat kon hij geweldig — legde hij zijn eed af en nam hij zijn plaats naast van der Hoeven.” (Persijn)

De anti-papisten konden natuurlijk niet de gelegenheid laten voorbijgaan, om er een hartig woordje over te zeggen. Zo bv. Ds. Bronsveld, en dat nog wel in de **STEMMEN VOOR WAARHEID EN VREDE**, waarin hij o.a. schreef: „dit is nu een feit; de roomsen hebben een priester hunner kerk weten te bezorgen in de zaal onzer volksvertegenwoordiging. Dat zwart gewaad, te midden van al die fantasiekostumen is niet alleen tekenachtig, maar een teken. De pastoor, die vroeger buiten ons nationale leven stond, dringt in al onze levenskringen als de tastbare prediking van de vrucht, waarmee Rome werkt, om onze gereformeerde tradities uit te wissen. In onze hospitalen, op onze gymnasiën, op onze congressen, en nu ook op het binnenhof vertoont zich het zwart gewaad, waarmee de kerk haar dienaars en dienaressen kleedt. „C'est un régiment — ils marchent.” De volksschool mag van Calvijn niet meer gewagen en den Bijbel niet meer gebruiken; de geestelijken zijn als leem in de hand hunner superieuren; de beëindigde gelovigen laten zich gewillig leiden en scheren, wat wil men meer? De vaste goederen in Roomse handen groeien aan

met ieder jaar in omvang en in waarde; de protestanten kopen zich liever arm aan effecten, welker effect allertreurigst is. Zo wordt met een zekerheid, die hoe langer hoe meer in de ogen springt, ons land gebracht onder roomse invloeden, in roomse handen. Hoe lang zal de blindheid der liberalen nog duren?”

Schaepman had er een paar tijger-artikelen in **DE TIJD** voor over.

„Gij spreekt daar van „onze” volksvertegenwoordiging, „ons” nationale leven, „onze” hospitalen enz. Doch slechts één keer hebt gij dat „onze” in juisten zin gebruikt. Dat is, waar gij spreekt van „onze gereformeerde tradities”. Inderdaad deze tradities behoren alleen u en uw volk. Die tradities zijn uw erfdeel, het erfdeel uwer vaders; die tradities der plakaten, der vogelvrijverklaringen, der vervolgingen, der boeten, der gevangenisstraffen, der verbanningen; die tradities van bekrompenheid en onverdraagzaamheid, van felheid en haat, van achteruitzettingen en doodzwingen en mondstoppen, die tradities die nu haar laatste uitdrukking vinden in de souvereiniteitswaan, waarvan uw woord getuigt. Die tradities hebben het Nederlandse volksleven vergiftigd en vergiftigen het nog. Maar zoals gij zegt, de Roomsens weten de tradities uit. Edelmoediger dan gij, weten zij te vergeven en te vergeten. Maar de onderwerping, die gij van hen schijnt te vorderen, dulden zij niet. Ze laten door u en de uwen geen hand slaan aan hun Nederlanderschap. De beëindigen hunner voorvaders laten zij niet verstrooien van dezen grond.”

Bij de begrotingsdebatten hield Schaepman zijn eerste redevoering in de Kamer, „een dichterlijke vloekzang” tegen het liberalisme, maar met zulk een zeggingskracht, dat de Kamer ervan verbluft stond.” Het was als een stortvloed die u bruisend overstelpte. Het duurde drie kwartier, maar menigeen zou anderhalf uur nodig gehad hebben om hetzelfde te debiteren... (Haff-

mans). Met één slag vestigde Schaepman zijn roem als de grootste redenaar der Kamer, zodat „een grote redevowering van hem een evenement werd.”

Maar behalve een schitterend spreker in het parlement, was Schaepman ook een groot volksredenaar, en wel het meest door zijn ongeëvenaarde welsprekendheid is hij zo populair geworden. „Wellicht heeft in ons land nooit iemand zo dikwijls op zo verschillende plaatsen en over zo uiteenlopende onderwerpen in het openbaar gesproken als Schaepman. Iedereen wilde, moest Schaepman horen... met zijn koperen stem, die als een brandklok de ganse zaal vulde en deed vibreren.” En als dan na de eerste zinnen de begeesting kwam, dan brak de stortvloed van woorden los, steeds sneller steeds onstuimiger. Heel het gehoor werd geboeid, meegesleurd in razende vaart tot ..... de driewerf donderende toejuicing aan het eind.

Voorals hij het over zijn Paus had, was hij bezielde van onvergankelijke geestdrift. Maar ook op eenvoudige kiesvergaderingen, op zijn Friese landdagen, op letterkundige congressen, en bij nationale of katholieke herdenkingsdagen of onthullingen was Schaepmans woord zo overwegend, dat andersdenkende toehoorders vol ontzag en bewondering sprakeloos aan zijn lippen hingen en „den pastoor” geestdriftig toejolden. Zelfs de socialisten huilden van geestdrift, toen hij in Amsterdam eens aan het eind van een gloeiende rede, met zijn beukende vuist de houten lessenaar verpletterde.

Maar keren wij terug naar de Tweede Kamer, waar Schaepman spoedig werd aangezien als een meer dan gewoon lid.

„Hij boezemde respect in door zijn welsprekendheid, die tot bewonderend luisteren dwong; door zijn veelzijdige kennis op allerlei gebied; door zijn noeste werkzaamheid; door zijn eerlijk en loyaal karakter niet het

minst, dat zelfs bij politieke tegenstanders het ingeroest vooroordeel tegen een Rooms priester gemakkelijk wist te overwinnen. Geen hunner twijfelde ooit aan de oprechtheid zijner in de Tweede Kamer eens afgelegde verklaring;” Ik ben, naar ik meen, een goed Roomse, maar ik ben ook een goed Nederlander.”

Onder haast alle partijen kreeg hij persoonlijke vrienden, zeer intieme zelfs, die gaarne meegenoten van zijn fonklende humor en „meest onvervalste jovialiteit.” Het duurde niet lang of „de Doctor” was een der meest gevierde sprekers, meest invloedrijke leden, vooral meest populaire figuren in het Parlement”. (Brom)

In! de koffiekamer, zo vertelt Persijn, haalde hij zijn prettigste praatkunst uit, en onder de gretigsten mee drongen de liberalen om die drommelse zwartrok samen. 't Was immers natuurlijk; juist diegenen die het minst omgang hadden met priesters, waren het meest geboeid, ook door hun eigen nieuwsgierigheid om ga te slaan, hoe dit zeldzaam exemplaar er van binnen uitzag. De stoutste vrijdenkers schoolden het dichtst mee aan; want bij zulk een pastoor raakten de stevigsten hun traditioneel klutsje hooghartigheid kwijt..... Men kon hem aanklappen over alles wat in de koffiekamer ter tafel kwam, telkens wist die bliksemse telg uit den Achterhoek, dien men a priori thuis wees in de poesie en in de kerkgeschiedenis, zijn man te staan, verrassend van pittigheid en sprankelend a propos”. Mr. Limburg kon dan ook terecht zeggen; dat Schaepman het Katholicisme en de Katholieken heeft gepopulariseerd in

Nederland!

Toen Schaepman in 1880 in de Tweede kamer kwam, kwam hij daar met het onwrikbaar voornemen; het liberalisme moet verslagen worden. Daarvoor moeten alle anti-liberalen zich verenigen; want Rome alleen kan niets en Dort alleen kan ook niets.

Maar het ideaal bleek langen tijd onbereikbaar. Vooreerst wilden aanvankelijk die oudere Katholieken niet mee op den weg, waar ze vele scheldende en hooghartige anti-papisten als vrienden zouden moeten begroeten. Cramer en Lipman en Nuyens en Thym en Haffmans gaven hun onverholven afkeer te kennen tegen dit politiek „monsterverbond” en noemden het vlakweg „onwaardig en onverstandig”. Daarbij kwam dat de stichter en leider der Antirevolutionairen, Groen van Prinsterer, een der hardnekkigste anti-papisten van Nederland was. En als de oude Groen het in een lang duel tegen den jeugdigen Schaepman heeft moeten afleggen en zowat „bekeerd” is, dan moet Schaepman weer van meet af aan beginnen. Want na den dood van Groen in 1876 werd Dr. Kruyter de vurige leider, die behalve fel anti-papist ook nog „ultra-radicaal” was.

Maar in 1888 kwam het beoogde succes. Een jaar tevoren was het kiesrecht zeer uitgebreid en het aantal zetels op 100 gekomen. (tevoren 86). „Rechts” haalde bij de nieuwe verkiezing 145.000 stemmen en „links” 102.000. Bij evenredige verdeling zou de verhouding zijn geweest 59 tegen 41. Nu met een meerderheid van 54 tegen 46 zou ons land het eerst Christelijk ministerie of het eerste coalitie-ministerie krijgen.

Dat was de triomf van Schaepman.

Van zijn verdere politieke werkzaamheden noemen wij zijn arbeid voor de oprichting van een katholieke partij, waarvan hij eerst in 1896 de vervulling mocht zien. „Tantae molis erat”. Dan zijn strijd om de grondwetsherziening 1887, waarin Schaepman vaak geheel alleen stond en door de zijnen zelfs meermalen voor liberaal gescholten werd. Zijn standpunt omtrent de persoonlijke dienstplicht, met als resultaat: Schaepman uit de Kamer en Schaepman alleen tegenover zijn geloofsgenoten in en buiten de Kamer. Ook weer bij de behandeling van de leerplichtwet kon van Houten schrijven: „Wegens zijn stem vóór, dreigt blij-

baar uitstoting.” Maar Schaepman antwoordde: „Van dit dreigen weet ik niets. Iemand die eigenlijk sinds zijn optreden, sinds 20 jaren met uitstoting wordt bedreigd, is voor zulke geruchten niet vervaard... Ik zal mij zonder tegenweer niet laten „uitstoten”; dat is mijn recht en mijn plicht. Al stond mij niemand ter zijde, ik behoud mijn *jus ad famam* (recht op goede naam). Alleen hoop ik, dat geen mijner uitstoters zich zal hebben te schamen over de middelen tegen mij gebezigd.”

In de tot-stand-koming van de sociale wetten onder Pierson, kon Schaepman verklaren; „Ik ben een democraat in elken druppel van mijn bloed, in elke atoom van mijn beenderen.

Geen groter troost voor mij bij alle teleurstellingen en lasten, dan te werken voor het Volk.”

Gelukkig voor katholiek Nederland, dat het op den drempel staande der 20ste eeuw een leider heeft gehad als Mgr. Dr. H. J. A. M. Schaepman.

In den loop van 1901 begon Schaepman, die vroeger nooit vermoeienis kende, zich moe en afgemat te voelen. Wel was hij nog steeds in de Kamer aanwezig, schreef nog in zijn *CHRONICA*, en hield nog de grote redevoering bij de onthulling van het Mgr. Hamer standbeeld te Nijmegen op 28 Sept. 1902; maar een verraderlijke hartkwaal begon langzaam maar zeker zijn ijzersterk gestel te ondermijnen. Sedert September 1902 kwam hij niet meer in de Kamer en bleef sukkelend in Rijsenburg, waar hij ruim 30 jaar geleden zijn eerste gedicht had gewijd aan de Paus en nu in zijn afgeleefde dagen de *LEO CANTATE* dichtte voor het zilveren regeringsjubilé van Paus Leo XIII in 1903.

In Dec. gaf zijn dokter hem den raad in het Zuiden herstel van gezondheid te gaan zoeken en 28 Dec. vertrok hij. Natuurlijk naar Rome, waar hij zijn intrek nam bij de Franse Zusters Franciscanessen. „Qui

a vecu longtemps a Rome, y retourne ou meurt." zegt een Frans spreekwoord. Schaepman was dikwijls naar Rome weer-gekeerd, ditmaal zou hij er sterven.

Omringd door de belangstelling van heel het Pauselijk Rome en van geheel Nederland is de machtige strijder voor Paus en Vaderland, na drie weken dobberen tussen beterschap en steeds grotere benauwdheden, onverwacht snel op 21 Jan. overleden.

Enige dagen tevoren had hij zijn laatste beschikkingen gemaakt. Hij moest in Franciscanerpij, als lid der Derde Orde begraven worden, want hij achtte zich het pries-terlijk misgewaad niet waardig. Hij wilde begraven worden in Rome; „hier bij de Mar telaren is 't beste rusten." Al zijn corres-pondentie (twee volle kisten) moest **onvoor-waardelijk** verbrand worden. Er mocht geen lijkrede zijn en geen grafsteen. En op zijn bidprentje zouden alleen de woorden staan; **Nihil beata morte beatus.** Niets is zaliger dan een zalige dood.

De ontroering over dit afsterven was in Nederland algemeen. De Minister-president Kuyper legde daarvan op treffende wijze getuigenis af in zijn telegram, dat deze innige woorden ontleende aan het „Dies Irae": **QUIS NON FLERET** — Wie zou niet wenen. De gehele Nederlandse pers schreef zeer waarderend over deze grote Nederlander, die een voelbare leemte achterliet.

De Voorzitter van de Tweede Kamer Baron Mackay, een der oudste politieke vrienden van Schaepman zeide o. a. „Mijne He- ren! Gij zult, evenals ik, droevig getroffen zijn geweest, toen de tijding tot ons kwam, dat Dr. Schaepman te Rome bezweken is aan de kwaal, die in de laatste tijd zijn lichaam sloopte. Zijn stoffelijk omhulsel rust, ver van hier, op den stillen Godsakker in de stad der Zeven Heuvelen. Zijne nage-dachtenis zal hier in zijn vaderland blijven voortleven en niet het minst in deze parle-mentaire vergadering, waar hij gedurende bijkans een kwarteeuw ons zijn krachtig,

fier, welsprekend en wegslepend woord deed horen en waar wij hem eerden om zijn uitstekende geestesgaven, zijne grote vader-landsliefde, zijne waardering van tegen-standers en niet het minst als man van ka-rakter".

De liberale heer Mees verzekerde; „Ook aan deze zijde is hij geeerd als een man van buitengewone gaven, als een merkwaardig man. Er zijn vraagstukken geweest, waarin hij het neutrale gebied breder heeft uitge-meten, dan door de meesten van zijn partij-genoten kon worden goedgekeurd. Bij die vraagstukken was er dan toenadering tot deze zijde. Maar telkens wanneer hij optrad als zoon van de kerk, bleek het — hoe kon het anders — welke de klove was."

Dr. Kuyper, die wegens ziekte niet in de Kamer aanwezig kon zijn, eerde zijn nage-dachtenis in de HERAUT.

„Diep wordt bij zijn sterven gevoeld, dat Nederland in dezen doctor een zijner meest begaafde zonen heeft verloren, waarop het vaderland trots mocht zijn." Verder noemt Kuyper dan zijn talenten, als staatsman, dichter, hoogleerar, redenaar, polemist en als „machtige kampioen voor het Roomse beginsel, maar die daarom toch nooit tot enghartig exclusivisme verviel en meer dan menig Protestant de katholiciteit van het Christelijk geloof beleed en streed voor elke Christelijke actie..... Een trouw zoon van Rome was hij en tegelijk een trouw Neder-lander van top tot teen. Neerlands glorie, ook al viel dat gloriетijdperk saam met Neerlands Calvinisme, was hem boven alles lief.

Maar hoger staat voor ons de betekenis die hij had als strijder voor het Christelijk karakter onzer natie. In een worsteling tegen het ongelooft staan Rooms en Calvinisten naast elkander, om zij het op eigen wijze het heiligste te bewaren, wat God ons volk schonk. Dat te hebben gevoeld en aan dat ideaal heel zijn leven te hebben gewijd, blijft zijn onvergankelijke ere."

In 1901 had Paus Leo XIII Schaepman

benoemd tot huisprelaat en hem in veler tegenwoordigheid geprezen; Tu es le plus fidèle de mes fils." Toen Mgr. Schaepman in 1902 opnieuw in Rome was, kwam een nog hogere onderscheiding nl. zijn benoeming tot Protonotarius Apostolicus. En bij de plechtige Requiem op Rijsenburg, sprak de Aartsbisschop van Utrecht; „In Mgr. Schaepman heeft het Vaderland een zijner grootste mannen, de Katholieke Kerk van Nederland een harer beste strijders, het Aartsbisdom een zijner trouwste en edelste zonen verloren. En ik aarzel niet te verklaren, dat hetgeen de katholieken in latere jaren aan invloed en aanzien gewonnen hebben, te danken is aan het rusteloze werken van Mgr Dr. Schaepman, die met zeldzame gaven hem door God geschonken, gestreden heeft voor de rechten van Kerk en Vaderland."

Wij willen dit beeld van Schaepman, getekend door de waardering van de hoogste wereldlijke en kerkelijke autoriteiten, nog wat verlevendigen met enkele scherpe trekken van de vaardige hand van zijn vriend Kolkman.

„Zoals zijn uiterlijk was, zo was zijn inborst. Groot, breed,forsch, vierkant, maar open eerlijk, krachtig en machtig.

Een kind van zijn land, een kind van zijn kerk. Aan beide innig gehecht. Goed Nederlander, goed Rooms. Van zijn vorstin de trouwste onderdaan, van zijn Paus de trouwste zoon.

Hij was populair in den volsten zin des woords. Overal zag men hem en bij een ieder was hij bekend. Op straat wandelend met zijn nonchalant omhangenden manteljas en zijn Bismarckhoed op het hoofd, erkende hem jong en oud; in de trein, zo gemakkelijk als de ruimte het toeliet, neergeveld tussen de laatste exemplaren van alle verschenen kranten, werd hij aan elk station nieuwsgierig bespied; in alle spotprenten en spotbladen vervulde hij een eerste rol en was een dankbaar sujet.

Ook in de Kamer was hij populair. Een

tijd lang het minst bij zijn eigen partijgenoten. Tal van persoonlijke vrienden telde hij onder alle fracties niet het minst onder de liberalen.....

Zijn kamerlidmaatschap vatte hij niet op als een sinecure. Zo lang zijn lichaam meekon, was hij op zijn post, al zat hij zelden op zijn plaats. Want beweeglijk was hij, zoals weinigen en nieuwsgierig als een jongeduffrouw. Gewoonlijk schreef hij als hij op zijn plaats zat, brieven en artikelen. Kilometers vellen papier heeft hij in de Kamer beschreven. En toch ontging hem niets, hij hoorde alles, begreep en onthield alles. Maar als hij dan opkeek en zag, hoe aan de linkerzijde een paar „kopstukken" bij elkaar waren gekomen en hij meende, dat er „wat gaande" was, dan hield hij plotseling op, vaak midden in een woord, stoof langs de stenografen heen en draaide net zo lang aan de overzijde, tot hij zat tussen hen, die zijn aandacht hadden getrokken. Veeltijds vernam hij iets en dan werd het, als hij later op zijn plaats terugwas, aan een schoon velletje papier toevertrouwd; veeltijds ook kwam hij platzak terug en dan werd de eens begonnen brief weer ter hand genomen.....

Men kon bij den dokter met alles aankomen, omdat hem alles interesseerde. Naar gewichtige mededelingen luisterde hij even aandachtig als naar jachtverhalen.

Alleen op een ogenblik moest men hem niet aanspreken; dat was, als hij als spreker stond ingeschreven en weldra aan het woord zou komen. Dan was hij ongenaakbaar en was het 't verstandigst niet in zijn buurt te komen. Want hij was, als hij spreken moest, hyperzenuwachtig. Het klinkt zonderling van zo'n redenaar; toch is het de volle waarheid.

In den aanvang ging het enigszins hortend en stotend, het had den schijn als wilde het niet vlotten. Maar als hij enigen tijd aan het spreken was, en zijne eigen stem had gehoord, dan kalmeerde hij, dan kwam de stroom los dan werd zijn hard orgaan zacht en welluidend en dan vloeide een me-

lodie van klanken door de zaal, die in die dagen haar weerga niet vond."

Van Schaepman buiten de Kamer zegt Kolkman wat verder; „Met groot en klein kon hij omgaan. In de salons der hogergeplaatsten flaneerde hij even rustig als in de meer bescheiden woning der burgerij. Maar overal was hij een gewilde verschijning. Causeur zoals weinigen en met ene belezenheid om van te duizelen.... Hij had gewoonlijk de conversatie in handen en dat was voldoende om de kring, waarin hij zich bevond, te amuseren.

In zulke omstandigheden heeft hij ruimschoots gelegenheid gehad, en er ook gebruik van gemaakt, om zijn katholieke wetenschap en zijn geloof te doen kennen. En hij kon dat doen met zulk een ijver en vuur, dat tegenstanders mij hebben verklaard; „Wij hebben ons van hem afgewend, om niet onder zijn invloed te komen."

De betekenis van Schaepman voor de Katholieken vat Kolkman kort aldus samen; „De voornaamste reden, waarom Neerlands katholieken den doctor hartelijk dankbaar moeten zijn ligt hierin, dat hij ons naar voren heeft gebracht, dat hij heeft weggenomen of doen ophouden dat denkbeeld van minderwaardigheid, dat de niet-katholieken van ons koesterden, en dat hij ons zelve onze eigenwaarde meer heeft doen kennen en onze eigen kracht beter heeft leren beseffen.

De doctor heeft ons ontbolsterd. Hij is, zovelen hebben het reeds vóór heden gezegd, onze Emancipator geweest."

Dat „ontbolsteren" was echter niet zonder veel moeite en pijn gegaan. En een zeer begrijpelijke verklaring vinden wij in een korte meer zeer schone levensbeschrijving van Schaepman door Dr. Gisb. Brom.

„De Nederlandsche katholieken, ontwend als zij door eeuwenlange verschrikking waren aan de algemene landszaken, hadden

zich — noodzakelijk gevolg — meer en meer op hun eigen specifiek-roomse belangen geconcentreerd. Vandaar ook de gewoonte, om elke opkomende kwestie aanstonds van zuiver-katholiek standpunt te beschouwen en zich, niet zonder angstvallig wantrouwen tegenover de liberale wetgever, vóór alles af te vragen, of en in hoeverre daarbij geen conflict met enig katholiek beginsel te vrezen was.

Men vergat daarbij te vaak, dat de katholieke beginselen van staatsbeleid „waar zij het eigenlijke leven raken, plooibaar en buigzaam zijn, als het leven zelf en zich voegen naar iedere eis van het leven, die niet in strijd is met de hoogste wet van God." (Schaepman)

De Kamerleden beschouwden nog te veel — zij 't onbewust — als hoofddeel van hun taak; de gevaren afwenden waarmee een vijandige staat de Katholieken voortdurend bedreigde.

Schaepman, die de katholieke beginselen allerminst vergat, ging hen voor om de politieke vraagstukken te beoordelen van nationaal, Nederlands standpunt, De Katholieken mochten bij deze kwesties niet afzijdig blijven. Anders wordt men zo licht als een quantité négligeable beschouwd; de geest van ongelooft en revolutie doorsijpelt onze wetgeving, als wij niet positief optreden om het kwaad te keren door het goede. Daarom was Schaepman altijd in de weer om mee te werken en zo invloed uit te oefenen.

Dit standpunt en de joviale omgang met de kopstukken der liberalen bezorgden hem het verwijt van kortzichtigten, dat hij te liberaal was! Maar het onwaardeerbare resultaat werd door hen niet gezien.

Steeds hield hij er rekening mee dat wij onder de gemengde bevolking van Nederland maar een zwakke minderheid zijn en dat in iedere protestantse Nederlander nog de geuzenaard te vinden is, die zich aanhoudend uitte tegen de Katholieken. Dat maakte de broeders uit het Katholieke Zui-

den vooral vaak zeer boos." Ik ben onder dat opzicht van wat vierkanter formatie, schreef Schaepman. Het oude Roomse geloof, dat mij ten deel viel, maakt mij fier genoeg om de fierheid of ijdelheid van anderen met geduld te verdragen."

Tegenover de schuwheid en vrees der Katholieken voor de toenemende democratische beweging, toonde Schaepman juist groot vertrouwen in de democratie, mits ze verstandig geleid werd; „de waarheid heeft op den langen duur geen vaster bondgenoot dan de volkgeest; en de Kerk en het volk zijn, de ene door de genade, de ander door de natuur, de onsterfelijke factoren der wereldgeschiedenis.

Het lijkt jammer, dat de stichter der Katholieke Staatspartij nu juist niet uitmuntte door partijdiscipline. Maar had hij deze getoond, de Katholieke Staatspartij zou niet de nodige verjongingskuur ondergaan hebben, en tot die frisheid gekomen zijn, welke nu zo weldadig aandoet.

Tenslotte; „dat hij niet altoos de behoorlijke tact aanwendde of zich ook maar de nodige moeite gaf om andere invloedrijke partijgenoten voor zijn ideën te winnen;“ dat hij „beter het grote in een tegenstander kon waarderen dan het kleinere in een partijgenoot ontzien“; dat „met medewerken op voet van gelijkheid en door zijn buitengewone gaven en door zijn persoonlijkheid in den regel uitgesloten bleef, hetgeen velen op den duur heeft afgestoten...“ dat zijn „knoesten, welke men aantreft in het taaie hout, waarin gestalten van zijn postuur met harden hamer zijn gebeiteld.“ (vgl. Thorbecke, Kuyper)

Deze schaduwkanten, die tijdens zijn leven nog al donker werden getekend, wor-

den echter ver overstraald door zijn rondborstige en onweerstaanbare eerlijkheid. Deze deed hem ook op zijn sterfbed nog verklaren; dat hij volkomen gerust was over zijn politiek leven. „'t Schaep is mogelijk wel eens eigenzinnig geweest, maar ik heb altijd eerlijk en naar beste weten gehandeld. Zeg dat ook aan Kolkman.“

Schaepman was zijn geloofsgenoten een generatie vooruit; en onze generatie leeft van zijn gedachten en idealen.

Deze gedachten en idealen heeft hij ons als een politiek testament nagelaten in zijn CHRONICA.

- I Wij behoren in onze politieke strijd ons wel te doordringen van de gedachte, dat wij leven in een gemengd land; dat wij goede Nederlanders moeten zijn, om ons goede Katholieken te tonen.
- II Wij moeten geen ideaal opgeven, maar maar toch op de eerste plaats zijn mannen van de arbeid en van de daad.
- III Wij moeten de eenheid onder elkander bewaren door elkaars vrijheid te eerbiedigen en te volharden in het; in alles de liefde.

Behalve dit politiek heeft Schaepman ons nog een katholiek testament nagelaten in de weinige woorden die hij ten afscheid sprak tot twee jeugdige priesters aan zijn sterfbed; „Hebt de Kerk lief, want daarin ligt alles opgesloten. Leeft inderdaad voor haar... In de liefde tot de Moederkerk is al het andere vervat. De Kerk vertegenwoordigt ons immers den Christus. Hij heeft haar ingesteld om zijn werk voort te zetten... Nogmaals, mijn beste jongens, bemint de Kerk, werkt en strijd voor haar.“

DE PAASNACHT IN OOST-EUROPA

door Dr. JOH. HARTOG.

Terwijl de Dood rondwaart over de slagvelden van Polen, Rusland en de Balkan, zingen de gelovigen ook thans: „Wij vieren de dood van den Dood, de vernietiging van de hel, het begin van een nieuw en eeuwig leven. En in verrukking zingen wij den Maker ervan lof, den enigen God onzer vaderen.”

In onze streken zijn wij gewend aan de nachtmis van Kerstfeest. Wie in zijn missaal thuis is, weet, dat veel wat thans op de ochtend van de Stille Zaterdag in de kerk gedaan wordt, feitelijk ook des nachts behoorde te geschieden: de oude Paasnachtviering. In een gedeelte van onze heilige Katholieke Kerk is dit oude gebruik bewaard gebleven en viert men nog de Paasnacht. Dit heeft o.a. plaats in die streken, waar de Byzantijnse ritus gevolgd wordt, dus in de Balkanlanden, in Rusland en enkele andere gebieden. Alle gelovigen drommen dan samen in de kerken en op het middernachtelijk uur begint een speciale Paasdienst, welke door St. Johannes van Damascus omstreeks het einde der 7e eeuw werd samengesteld en waarvan wij op de volgende bladzijden een vertaling publiceren. Zoals men ziet, munt deze Paascanon zoals hij genoemd wordt, uit door rijkdom aan poëtische gedachten en dichterlijke vorm. Gedurende deze gehele dienst (die ongeveer 3 kwartier duurt) en de erop volgende Heilige Mis staan alle gelovigen met brandende kaarsen in de hand, die door het donker van de straten brandend mede naar huis genomen worden om thuis het nieuwe licht te ontsteken. Wie het eens zag zal het nooit vergeten.

De canon wordt door verschillende koren zonder muzikale begeleiding uitgevoerd en ter onderscheiding van waar nieuwe liede-

ren en hymnen beginnen is dit telkens voor het betreffende stuk aangegeven. De woorden Irmos, Tropar enz. zijn benamingen van kerkzangen, zoals bij ons bijvoorbeeld Introitus, graduale e.d. Bij de wisselzangen, staat P voor den celebrerenden priester (of bisschop), D. voor den diaken en K. voor koor. Het tweede gezang ontbreekt altijd.

* * *

*

In processie de kerk verlatend zingen wij:
De Engelen bezingen Uw verrijzenis, o
Christus onze Heiland;
Maak ons waardig U met een rein hart te
verheerlijken.

Hierop bewierookt de priester alle omstanders en de deuren van het kerkgebouw welke inmiddels gesloten zijn, met het kruis maakt hij een kruisteken en roept dan luide:

Ere zij der Heilige Drievuldigheid, een van wezen, levengevend en onverdeeld, nu en altijd en in de eeuwen der eeuwen.

K.: Amen.

P.: Christus is verreezen van de doden, Hij heeft den Dood door zijn dood vertreden en aan hen, die in de graven zijn, heeft Hij het leven geschonken. (driemaal).

K.: Christus is verreezen enz.... Hij heeft den Dood enz. (driemaal).

P.: God zal opstaan, Zijn vijanden zullen verstrooid worden en Zijn haters zullen van Zijn aangezicht vlieden.

K.: Christus is verrezen enz.... Hij heeft den Dood enz. (driemaal).

P.: Gij zult hen verdrijven, gelijk rook verdreven wordt; gelijk was voor het vuur smelt.

K.: Christus is verrezen enz.... Hij heeft den Dood enz. (driemaal).

P.: Zo zullen de goddelozen vergaan van Gods aangezicht, maar de rechtvaardigen zullen zich verblijden.

K.: Christus is verrezen enz.... Hij heeft den Dood enz. (driemaal).

P.: Dit is de dag, die de Heer gemaakt heeft, laat ons op dezelve ons verheugen en verblijd zijn.

K.: Christus is verrezen enz.... Hij heeft den Dood enz. (driemaal).

P.: Eer aan den Vader en aan den Zoon en aan den Heiligen Geest.

K.: Christus is verrezen enz.... Hij heeft den Dood enz. (driemaal).

P.: Gelijk het was in het begin en nu en altijd en in de eeuwen der eeuwen. Amen.

Hierop zingt de priester met luider stem:

P.: Christus is verrezen van de doden, Hij heeft den Dood door zijn dood vertreden.

De priester doet de kerkdeur open en met het eerbiedwaardige kruis in de hand schrijdt hij naar binnen, begeleid door kaarsdragers en volk, die allen zingen:

En aan hen, die in de graven zijn, heeft Hij het leven geschonken,

De Diaken zingt dan voor de geopende Deuren van het altaar de vredesectenie:

D.: Laat ons in vrede bidden tot den Heer.

K.: Heer, ontferm U onzer.

D.: Voor de vrede, die van boven is en voor het heil onzer zielen, bidden wij den Heer.

K.: Heer, ontferm U onzer.

D.: Voor de vrede van gans de wereld, het welzijn der heilige kerken Gods en voor haar aller hereniging, bidden wij den Heer.

K.: Heer, ontferm U onzer.

D.: Voor deze heilige kerk en voor hen, die haar betreden vervuld van geloof,

schroom en de vreeze Gods, bidden wij den Heer.

K.: Heer, ontferm U onzer.

D.: Voor den zeer heiligen Opperpriester N, Paus van Rome, en voor onzen zeer heiligen Bisschop N, voor de eerbiedwaardige orde van priesters, voor de diakenen in Christus, voor al de geestelijkheid en het volk, bidden wij den Heer.

K.: Heer, ontferm U onzer.

D.: Voor onzen zeer wijdluften en machtigen Vorst N, voor zijn Opvolger op de troon, voor zijn hof en al zijn heir, bidden wij den Heer.

K.: Heer, ontferm U onzer.

D.: Voor ons beproefd vaderland, opdat zich daar handhaven mogen rust en vrede en godsvrucht, bidden wij den Heer.

K.: Heer, ontferm U onzer.

D.: Opdat Hij ons ter hulp kome en allen vijand en tegenpartijder zich onder de voet stelle, bidden wij den Heer.

K.: Heer, ontferm U onzer.

D.: Voor deze stad (of: dit heilige klooster) en voor alle steden, voor het land en de gelovigen, die er wonen, bidden wij den Heer.

K.: Heer, ontferm U onzer.

D.: Voor de zuiverheid der lucht en opdat met de vruchten des velds ook de dagen van vrede vermenigvuldigd worden, bidden wij den Heer.

K.: Heer, ontferm U onzer.

D.: Voor de zeevarenden en reizigers, voor zieken en lijdenden, voor de gevangenen en hun heil, bidden wij den Heer.

K.: Heer, ontferm U onzer.

D.: Opdat Hij ons bevrijde van alle droefenis, van toorn en nood, bidden wij den Heer.

K.: Heer, ontferm U onzer.

D.: Bescherm ons, red ons, ontferm U onzer en behoed ons, God, door Uw genade.

K.: Heer, ontferm U onzer.

D.: In gedachtenis aan onze allerheiligste, zeer reine en gezegende en glorierijke Vrouwe, de Moedergods en Altijd-Maagd Maria, tezamen met alle heiligen, bevelen wij onszelven en elkander en geheel ons leven aan Christus onzen God.

K.: Aan U, Heer.

P.: Want U komt alle glorie toe, en het eerbetoon en de aanbedding, den Vader en den Zoon en den Heiligen Geest, nu en in de eeuwen der eeuwen.

K.: Amen.

De voornaamste priester bewierookt thans alle heilige iconen en alle aanwezigen, zo priesters als leken, en zingt de „Paascanon, Gedurende elke Irmos bewierookt hij het altaar:

EERSTE GEZANG.

(Irmos) De dag der verrijzenis. Laat ons verlicht worden, gij volken. Het is Paasfeest des Heren. Want van de dood tot het leven, van de aarde naar de hemel heeft ons gevoerd Christus onze God, terwijl wij een lied der victorie zingen.

(Refrein) Christus is verrezen van de doden.

(Tropar) Laten wij onze zinnen reinigen en wij zullen Christus zien, stralend van het onuitsprekelijke licht der verrijzenis en wij zullen Hem horen zeggen op duidelijke toon, 'Verheugt u', terwijl wij het lied der victorie zingen.

K.: Christus is verrezen van de doden.

(Hymne) Want waardig is het, dat de hemelen zich zouden verheugen, dat de aarde blijde zou zijn en dat de ganse wereld, zowel de zichtbare als de onzichtbare, zou feest houden: want Christus is verrezen, de eeuwige vreugde.

Hierna herhalen de koren de Irmos „De dag der verrijzenis“ en „Christus is verrezen . . . Hij heeft den Dood enz.“ (driemaal). Daarna volgt de Kleine Ectenie:

D.: Wederom en nogmaals, laat ons in vrede bidden tot den Heer.

K.: Heer, ontferm U onzer.

D.: Bescherm ons, red ons, ontferm U on-

zer en behoed ons, God, door Uwe genade.

K.: Heer, ontferm U onzer.

D.: In gedachtenis aan onze allerheiligste, zeer reine en gezegende en glorierijke Vrouwe, de Moedergods en Altijd-Maagd Maria, tezamen met alle Heiligen, bevelen wij onszelven en elkander en geheel ons leven aan Christus onzen God.

K.: Aan U, Heer.

P.: Want Uwer is de majesteit, het koninkrijk en de macht en de heerlijkheid, des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, nu en altijd en in de eeuwen der eeuwen.

K.: Amen.

HET DERDE GEZANG.

(Irmos) Komt, laat ons een nieuwe drank zwelgen, niet een die door wonder uit een dorre rots is voortgekomen, maar uit de Bron der onsterfelijkheid, welke voortkomt uit het graf van Christus; op Wien ook wij gegrondvest zijn.

(Refrein) Christus is verrezen van de doden.

(Tropar) Nu zijn alle plaatsen vervuld van licht, hemel en aarde en de plaatsen onder de aarde. De ganse schepping viere de verrijzenis van Christus, op Wien ook wij gegrondvest zijn.

K.: Christus is verrezen van de doden.

(Hymne) Gisteren, Christus, werd ik met U begraven en heden sta ik met U op in Uwe verrijzenis. Gisteren werd ik met U gekruisigd; verheerlijk mij, Heiland, in uw rijk.

K.: Christus is verrezen van de doden.

Hierna herhalen de koren de Irmos „Komt, laat ons“ en „Christus is verrezen enz. . . Hij heeft den Dood enz. (driemaal) Vervolgens de Kleine Ectenie, als voren, behalve de uitroep:

P.: Want Gij zijt onze God en U zwaaien wij alle glorie toe, den Vader en den Zoon en den Heiligen Geest, nu en altijd en in de eeuwen der eeuwen.

K.: Amen.

(Ipakoi) Toen zij, die voor het ochtendgloren van Maria kwamen, de steen van het graf vonden afgewenteld, hoorden zij den Engel: Wat zoekt gij Hem, die in het eeuwige licht vertoeft, temidden der doden, als ware Hij sterfelijk? Ziet de grafklederen. Gaat haastiglijk heen en boodschapt aan de wereld, dat de Heer verrezen is en den Dood heeft teniet gedaan. Want Hij is de Zoon van God, die de mensheid redt.

VIERDE GEZANG.

(Irmos) Laat Habakuk onder goddelijke inblazing sprekend zich thans bij ons voegen in de vrome wake en laat hij den stralenden Engel tonen, die vroeg roept: Heden is het Heil tot de wereld gekomen, want Christus is van de doden verrezen, omdat Hij almachtig is.

(Refrein) Christus is verrezen van de doden.

(Tropar) Christus bleek van het mannelijk geslacht te zijn, toen Hij uit de schoot der Maagd naar voren trad en als sterveling werd Hij Lam genoemd. Zonder smet ook is ons Paasoffer, omdat Het geen verderf gesmaakt heeft en als waarachtig God werd uitgeroepen als de Volmaakte.

K.: Christus is verrezen van de doden.

(Hymne) Christus, de gezegende Kroon, heeft zich als een eenjarig lam uit eigen goede wil voor allen geofferd, een Paasoffer der reiniging; en uit het graf heeft Hij, de glorierijke Zon der gerechtigheid, weer over ons geschonen.

K.: Christus is verrezen van de doden.

(Hymne) David, de voorvader van onzen God, danste en huppelde voor de symbolische Ark des Verbonds. Laten ook wij, Gods heilig volk, die de vervulling van deze symbolen zien, ons op vrome wijze verheugen: Want Christus is verrezen, omdat Hij almachtig is.

K.: Christus is verrezen van de doden.

Hierna herhalen de koren de Irmos „Laat Habakuk” en „Christus is verrezen enz. ... Hij heeft den Dood enz. (driemaal). Vervolgens

de Kleine Ectenie, als voren, behalve de uitroep:

P.: Want Gij zijt een genadig en menslievend God en U zwaaien wij lof toe, den Vader en den Zoon en den Heiligen Geest, nu en altijd en in de eeuwen der eeuwen.

K.: Amen.

VIJFDE GEZANG.

(Irmos) Laten wij dan zeer vroeg opstaan en den Heer een zang brengen in plaats van myrrhe en wij zullen Christus zien, de Zon der gerechtigheid, die het leven der mensheid verlicht.

(Refrein) Christus is verrezen van de doden.

(Tropar) Toen zij, die in de boeien der hel gekluisterd lagen, Uw oneindige barmhartigheid zagen, Christus, spoedden zij zich met verheugde tred naar het licht, en zij bezongen het eeuwige Paasoffer.

K.: Christus is verrezen van de doden.

(Hymne) Laten wij met lampen op weg gaan om Christus te ontmoeten, die uit het graf te voorschijn treedt als een bruidegom. En met de koren der Engelen, die Hem minnen en loven, willen wij het verzoenend Paasoffer van God gaan vieren.

K.: Christus is verrezen van de doden.

Hierna herhalen de koren de Irmos „Laten wij dan heel vroeg” en „Christus is verrezen enz. ... Hij heeft den Dood. (driemaal). Vervolgens de Kleine Ectenie als voren, behalve de uitroep:

P.: Want geheiligd en verheerlijkt zij Uw zeer eervolle en majestueuze naam, des Vaders en des Zoons en Heiligen Geestes, nu en altijd en in de eeuwen der eeuwen.

K.: Amen.

ZESDE GEZANG.

(Irmos) Gij zijt afgedaald tot in de diepste plaatsen der aarde, o Christus, en Gij hebt de eeuwige boeien geslaakt, welke de ge-

vangenen in kluisters gebonden hielden; en na drie dagen zijt Gij uit het graf verreezen, zoals Jonas uit de vis.

(Refrein) Christus is verreezen van de doden.

(Tropar) Christus, die bij Uw geboorte de poort der Maagd niet verbroken hebt, Gij zijt van de doden opgestaan zonder de zegelen te verbreken; en ons hebt Gij de poorten van het Paradijs ontsloten.

K.: Christus is verreezen van de doden.

(Hymne) O mijn Heiland, levend en niet-geveld offer; toen Gij als God en uit Uw eigen wil, Uzelf aan den Vader geofferd hadt, hebt Gij, doordat Gijzelf uit het graf verreezen zijt, medeopgewekt ook Adam, den vader van ons geslacht.

K.: Christus is verreezen van de doden.

Hierna herhalen de koren de Irmos „Gij zijt afgedaald“ en „Christus is verreezen enz.“ ... Hij heeft den Dood enz (driemaal). Vervolgens de Kleine Ectenie, als voren, behalve de uitroep:

P.: Want Gij zijt de Vorst des vredes en de Heiland onzer zielen en U zwaaien wij lof toe, den Vader en den Zoon en den Heiligen Geest, nu en altijd en in de eeuwen der eeuwen.

K.: Amen.

(Kondak) Ofschoon Gij, Onsterfelijke, in het graf gedaald zijt, hebt Gij toch de macht der hel vernietigd en zijt Gij als overwinnaar verreezen. Christus onze God, aan de myrre-dragende vrouwen hebt Gij aangekondigd ‚Verblijdt u‘ en de vrede hebt Gij geschonken aan Uwe apostelen en de Verrijzenis hebt Gij verleend aan de gevallenen.

(Ikos) De myrre-dragende vrouwen hebben de dageraad niet afgewacht en voor de opgang van de zon, hebben zij, als ware het dag, de Zon gezocht welke in het graf was ondergegaan; en tot elkander riepen zij: Vrienden, laten wij met zoet-riekende specerijen het levengevende en begraven lichaam zalven van Hem, die den gevallen Adam welke in het graf ligt, weer zal doen verrijzen in het vlees. Laten wij gaan, laten wij zoeken, zoals de Wijzen, en laten wij in

aanbidding voor Hem nedervallen en Hem een offer van myrre brengen, niet aan Hem in doeken gewonden, maar in windselen. En laten wij wenen en schreien met luider stemme: Sta op, Meester, die den gevallenen de verrijzenis schenkt.

Omdat wij de verrijzenis van Christus hebben gezien, laten wij daarom nederbuigen voor den heiligen Heer Jezus, die alleen zonder zonde is. Uw Kruis aanbidden wij, Christus en Uw heilige verrijzenis prijzen en verheerlijken wij; want Gij zijt onze God en wij kennen geen ander dan U; wij roepen Uw naam aan. Komt, alle gelovigen, laten wij Christus' heilige verrijzenis aanbidden, want voorwaar, door het kruis is er vreugde gekomen in de gehele wereld. Laten wij den Heer immer zegenen en laten wij Zijn Verrijzenis bezingen, want omdat Hij het kruis verdragen heeft, heeft Hij den Dood door Zijn dood te niet gedaan.

(Hymne) Jezus is uit het graf verreezen, gelijk Hij voorzegt had, en heeft ons het eeuwige leven geschonken en grote barmhertigheid bewezen.

ZEVENDE GEZANG.

(Irmos) Hij, die de heilige jongelingen in de vurige oven gespaard heeft, heeft als een sterveling geleden, toen Hij mens geworden was; en door Zijn lijden heeft Hij het sterfelijke bekleed met de waardigheid der onsterfelijkheid, Hij, de enige God onzer vaders, gezegend en bovenmate verheerlijkt zij Hij.

(Refrein) Christus is verreezen van de doden.

(Tropar) De vrome, wijze vrouwen volgden U haastiglijk met zoet-riekende specerijen, Maar Hem, dien zij met tranen zochten als dood, aanbaden zij als den levenden God en aan Uw leerlingen, Christus, verkondigden zij de blijde boodschap van het mystieke Paasoffer.

K.: Christus is verreezen van de doden.

(Hymne) Wij vierden de dood van den

Dood, de vernietiging van de hel, het begin van een nieuw en eeuwig leven. En in verrukking zingen wij den Maker ervan lof, den enigen God onzer vaderen, gezegend en bovenmate verheerlijkt.

K.: Christus is verrezen van de doden.

(Hymne) Want heilig, naar volle waarheid, en alle plechtige triomf waardig is deze verlossende en blinkend schijnende nacht, de voorbode van de helder stralende Dag der verrijzenis, op welke het Eeuwige Licht, dat zonder grenzen is, in het vlees is opgestraald uit het graf ten bate der gehele mensheid.

Hierna herhalen de koren de Irmos „Hij, die de heilige jongelingen“ en „Christus is verrezen enz.“... Hij heeft den Dood enz. (driemaal). Vervolgens de Kleine Ectenie, als voren, behalve de uitroep:

P.: Want gezegend en geheel en al verheerlijkt zij de majesteit van Uw Koninkrijk, des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, nu en altijd en in de eeuwen der eeuwen.

K.: Amen.

ACHTSTE GEZANG.

(Irmos) Dit is de uitgelezen en heilige Dag, de enige Koning en Heer der Sabbatten, het Feest der feesten, de Triomf der triomfen, laten wij thans Christus zegenen tot in eeuwigheid.

(Refrein) Christus is verrezen van de doden.

(Tropar) Komt, laten wij op deze gunstige dag der verrijzenis deelhebben aan de vrucht van de nieuwe wijnstok der goddelijke blijdschap van Christus' koninkrijk, door in ons lied Hem als God groot te maken tot in eeuwigheid.

K.: Christus is verrezen van de doden.

(Hymne) Laat uw ogen rondgaan, Sion, en zie. Want voorwaar, van het Westen en van het Noorden, van de Zee en van het Oosten, hebben zich Uw kinderen als tot een door God ontstoken licht vergaard en zij zegenen Christus tot in eeuwigheid.

(Refrein) O allerheiligste Drievuldigheid, onze God, ere zij U!

(Hymne) Almachtige Vader, het Woord en de Geest, een Wezen in drie verenigde Personen, bovenmate hoog en allergoddelijkst. In U zijn wij gedoopt en U zullen wij zegenen tot in alle eeuwigheid.

Hierna herhalen de koren de Irmos „Dit is de uitgelezen dag“ en „Christus is verrezen enz.“... Hij heeft den Dood enz. (driemaal). Vervolgens de Kleine Ectenie, als voren, behalve de uitroep:

P.: Want gezegend zij Uw naam en verheerlijkt zij Uw Koninkrijk, des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, nu en altijd en in de eeuwen der eeuwen.

K.: Amen.

NEGENDE GEZANG.

(Refrein 1) Mijn ziel maakt groot Christus, den Gever van het leven, die ten derden dage uit het graf verrezen is.

(Irmos) Schijn, schijn, nieuw Jeruzalem, want de glorie des Heren is over u opgegaan. Vier thans een feestdag en wees blijde, Sion. En verheug u, gij Moedergods, in de verrijzenis van Hem, dien gij baardet.

(Refrein 2) Mijn ziel maakt groot Christus, den Gever van het leven, die uit Zijn eigen goede wil, geleden heeft en begraven werd en ten derden dage is verrezen.

(Irmos) Schijn, schijn enz.

(Refrein 3) Christus, het nieuwe Paasoffer, het levende offer, het Lam Gods, dat wegneemt de zonde der wereld.

(Tropar) O hoe goddelijk. O hoe barmhartig. O hoe zoet is Uw woord. Want Gij, Christus, hebt in Uw trouw beloofd met ons te zijn, zelfs tot het einde der wereld. Daar wij aldus deze vaste grond onzer hope hebben, verheugen wij, gelovigen, ons. (Tweemaal).

(Refrein 4) De Engel riep tot haar, die vol van genade is: Wees gegroet, reine Maagd, en wederom zeg ik: Wees gegroet, Uw zoon is verrezen na drie dagen in het graf vertoefd te hebben en Hij heeft de doden opgewekt: Verheugt u, gij volken.

(Irmos) Schijn, schijn enz.
 (Refrein 5) Doordat Gijzelf de doodslaap gekend hebt, hebt Gij de doden van alle eeuwen opgewekt door koninklijk te brullen als de Leeuw van Juda.

(Irmos) Schijn, schijn enz.
 (Refrein 6) Maria Magdalena spoedde zich grafwaarts en toen zij Hem ontwaarde ondervroeg zij Hem als ware Hij de hovenier.

(Tropar) O groot en allerheiligst Paasoffer, Christus. O Wijsheid, Woord en Macht van God. Verleen, dat wij nog inniger mogen deelhebben aan U in de avondloze dag van Uw koninkrijk.

(Refrein 1) De Engel verblindde de vrouwen en riep: Weent niet meer, want Christus is verrezen.

(Tropar) O groot en allerheiligst Paasoffer, Christus enz.

(Refrein 2) Christus is verrezen, Hij heeft den Dood vertreden en heeft de doden opgewekt: verheugt u, gij volken!

(Tropar) O groot en allerheiligst Paasoffer, Christus enz.

(Refrein 3) Heden verheugt zich elk schepsel en het krijt van blijdschap. Want Christus is verrezen en de hel is geslagen in gevankelijkheid.

(Tropar) O groot en allerheiligst Paasoffer, Christus enz.

(Refrein 4) Heden heeft de Heer de hel gevankelijk weggevoerd en Hij heeft hen, die er van eeuwigheid in bittere boeien gebonden waren, opgewekt.

(Tropar) O groot en allerheiligst Paasoffer, Christus enz.

(Refrein 5) Mijn ziel maakt groot de majesteit van de Godheid, Drie Personen en Ondeelbaar.

(Tropar) O groot en allerheiligst Paasoffer, Christus enz.

(Refrein 6) Verheug u, Maagd! Verheug u, gezegende! verheug u grotelijks, Verheerlijkte! Want uw Zoon is na drie dagen uit het graf verrezen.

Hierna herhalen de koren het eerste refrein en de Irmos „Schijn schijn“ en „Christus is verrezen enz. ... Hij heeft den Dood enz.“ (driemaal). Vervolgens de Kleine Ectenie als voren, behalve de uitroep:

P.: Want alle machten des hemels maken U groot, den Vader en den Zoon en den Heiligen Geest en U zwaaien wij lof toe, nu en altijd en in de eeuwen der eeuwen.

K.: Amen.

(Exapostilarion) Nadat Gij ontslapen waart als ware Gij sterfelijk, Koning en Heer, zijt Gij ten derde dage verrezen en Gij hebt Adam van het verderf opgewekt en den Dood vernietigd: Paasoffer der onverderfelijkheid! Redding der wereld! (driemaal). Laat al wat adem heeft den Heer prijzen. Looft den Heer des hemels, Looft Hem in den hoge. U, o God, geldt onze lofzang.

(Stich) Looft Hem van wege Zijner mogendheden; looft Hem naar de menigvuldigheid Zijner grootheid.

Wij bezingen Uw verlossend lijden, Christus, en wij verheerlijken Uw verrijzenis, Looft Hem met het geluid der trompet; looft Hem op luit en harp.

(Tropar) Gij die het kruis verdragen en den Dood vernietigd hebt en van de doden zijt opgestaan, schenk vrede aan ons leven, Heer, want Gij alleen zijt almachtig.

Looft Hem met cymbalen en dansen; looft Hem met snarenspeel en op de luit.

(Tropar) Gij die de hel gevankelijk hebt weggevoerd en door Uw verrijzenis den mens van de doden hebt opgewekt, Christus, geef dat wij met een rein hart U mogen zingen en verheerlijken.

(Stich) Looft Hem met wel klinkende cymbalen; looft Hem op de luid klinkende cymbalen.

(Hymne) Uw goddelijke afdaling lovend, zingen wij U prijs, Christus. Want Gij werdt van een Maagd geboren, maar niet werdt Gij van den Vader gescheiden. Gij hebt als een mens geleden en uit Uw eigen goede wil hebt Gij het kruis verdragen en Gij zijt uit

het graf verzezen als kwaamt Gij voort uit een vorstelijk vertrek, opdat Gij de wereld zoudt redden: Heer, lof zij U!

(De Paas-stich) God zal opstaan; Zijn vijanden zullen verstrooid worden.

(Tropar) Heden is ons het heilig Paasoffer geopenbaard, het nieuwe en heilige Paasoffer, het mystieke Paasoffer, het zeer verhevene Paasoffer, Christus, het Paasoffer en de Verzoening. Het smetteloze Paasoffer, het grote Paasoffer, het Paasoffer der gelovigen, het Paasoffer dat ons de poorten van het paradijs opent, het Paasoffer dat alle gelovigen heiligt.

(Stich) Gij zult hen verdrijven, gelijk rook verdreven wordt.

(Tropar) Komt thans van uw vizioen, gij vrouwen, verkondigsters van de blijde boodschap en zegt tot Sion: Ontvang van ons de blijde boodschap van de vreugde van Christus' verrijzenis. Sier u op, huppel van vreugde en verblijd u, Jeruzalem, omdat gij Christus den Koning ziet, die als een bruidegom uit het graf naar voren treedt.

(Stich) De goddelozen zullen vergaan van Gods aangezicht, maar de rechtvaardigen zullen zich verblijden.

(Tropar) Toen de myrrhe-dragende vrouwen zeer vroeg in de morgen voor het graf van den Levengever stonden, vonden zij een Engel zittend op een steen. En hij kondigde haar aan en zeide: Wat zoekt gij den Levende bij de doden? Waarom betreurt gij den Onverderfelijke temidden van het verderf? Gaat en verkondigt de blijde boodschap aan Zijn leerlingen.

(Stich) Dit is de dag, die de Heer gemaakt heeft, laat ons op dezelve ons verheugen en verblijd zijn.

(Tropar) Het vreugderijke Paasoffer, het Paasoffer, het Paasoffer des Heren, het meer dan majestueuze Paasoffer is voor ons verschenen. Het Paasoffer, laten wij elkander van vreugde omarmen! Paasoffer, bevrijding van smart! Want heden is Christus als uit een kamer der ruste naar voren getreden uit het graf en Hij heeft de vrouwen met blijd-

schap vervuld, zeggende: Verkondigt de blijde boodschap aan de Apostelen.

Eer aan den Vader en aan den Zoon en aan den Heiligen Geest, zoals het was in het begin en nu en altijd, en in de eeuwen der eeuwen. Amen.

(Tropar) De Dag der verrijzenis. Laten wij verlicht worden op het plechtige feest. Laten wij elkander omarmen. Laten wij zeggen: Broederen! En laten wij terwille van de verrijzenis alles vergeven aan hen, die ons haten en op deze wijze uitroepen: Christus is verzezen van de doden; Hij heeft den Dood door Zijn dood vertreden en aan hen, die in de graven zijn, heeft Hij het leven geschonken. (Driemaal)

En het „Christus is verzezen enz. . . Hij heeft den Dood enz.“ wordt zovele malen herhaald, dat alle aanwezigen, priesters en volk, gelegenheid hebben gehad elkander de paaskus te geven. Hierna, terwijl allen vol eerbied staan, zal de voornaamste priester de volgende toespraak lezen van onzen Vader onder de heiligen, den Heiligen Johannes met de Gulden Mond.

Indien iemand vroom zij en Godminnend, laat hij zich dan verheugen in dit schoon en stralend overwinningsfeest.

Indien iemand een wijs dienaar zij, laat hem zich verblijdend binnentreden in de vreugde zijns Heren.

Indien iemand zich in lang vasten versterkt, laat hem nu zijn beloning ontvangen.

Indien iemand van het eerste uur af gewoegd heeft, laat hem heden zijn rechtvaardige beloning ontvangen.

Indien iemand op het derde uur gekomen zij, laat hem dan nu vol dankbaarheid feestvieren.

Indien iemand op het zesde uur gekomen zij, laat hij zich niet door twijfel doen bevangen; want hem zal op geen enkele wijze tekort gedaan worden.

Indien iemand gedraald heeft tot het negende uur, laat hem niets vrezend nader komen.

Indien iemand zelfs gewacht heeft tot het elfde uur, laat ook hij niet beschroomd zijn

om zijn late komst; want de Heer, Die najverig is op Zijn eer, zal den laatste even goed ontvangen als den eerste; Hij schenkt rust aan hem, die gekomen is te elfder ure, desgelijks ook aan hem, die van het eerste uur af de hitte en last des daags gedragen heeft. Hij toont barmhartigheid aan den laatste en Hij zorgt voor den eerste. Aan den een schenkt Hij Zijn gaven en over den ander stort Hij Zijn gunsten uit. Hij aanvaardt zowel de daden, als Hij de bedoeling doorvorst. Zowel de handelingen als de wijze van offeren eert en prijst Hij.

Derhalve, gij allen, treedt binnen in de vreugde uws Heren en gij, zowel van het eerste als van het latere uur, komt uw loon in ontvangst nemen.

Gij, rijken en armen tezamen, viert uw hoge feest.

Gij, matigen en gij zorgelozen, eert deze uw dag.

Jubelt nu op deze dag gij, die gevast hebt, en gij, die uw buik gekoesterd hebt. De tafel is tot krakens toe beladen; feest nu allen in overdaad. Het kalf is vet geworden; laat niemand hongerig henen gaan.

Verblijdt u allen in het feest des Geloofs: ontvangt gij allen de rijkdommen ener overdadige liefde.

Laat niemand zijn armoede bewenen, want het allen omvattende koninkrijk is voor allen geopenbaard.

Laat niemand zijn boosheden bejammeren,

want de vergiffenis is stralend opgeschoten uit het graf.

Laat niemand de dood vrezen, want de dood van den Heiland heeft ons vrij gekocht. Hij, die gekluisterd was in de boeien des doods, heeft deze verbroken. Door af te dalen naar de hel, sloeg Hij de hel in kluisters. Hij joeg haar schrik aan, toen zij proefde van Zijn vlees. En Isaïas, dit voorspellend riep uit: de hel werd van schrik bevangen, toen zij U gewaar werd in de diepste spelonken van deze verschrikking. Zij werd bevreesd, want zij werd vernietigd. Zij werd vertoornd, omdat met haar de spot gedreven werd. Zij werd van woede vervuld, wijl zij gedood werd. Wanhoop werd haar deel om haar vertrapping. In boeien geslagen, verviel zij tot razernij. Zij nam een lichaam aan en zag God van aangezicht tot aangezicht. Zij nam de aarde en trof de Hemel. Zij greep het tastbare en omknelde het ongeziene.

O Dood, waar is uw prikkel?

O Hel, waar is uw overwinning?

Christus is verrezen en gij zijt overwonnen. Christus is verrezen en de duivelen zijn gevallen. Christus is verrezen en het Leven regeert.

Christus is verrezen, en niet één gestorvene blijft meer in het graf.

Want Christus, verrezen van de doden, is de Eersteling geworden van hen, die ontslapen zijn. Aan Hem zij de glorie en de de heerschappij tot in eeuwigheid. Amen.

„CENTER STORE”

MARCHENA – A.M. PURIEL – PIETERMAAI

De meest gesorteerde suikerwinkel. Het beste adres voor alle soorten fijne CHOCOLADE – Suikergoed – Bonbons.

Gekristalliseerd fruit. Alle soorten Sigaren – Sigaretten en Tabak.

Groote voorraad fantasiedoozen met fijne chocolade. Iets speciaals voor geschenken.

Stelt U prijs op netheid en zindelijkheid???

Bezoek dan „CENTER STORE” te Marchena naast de kerk van Wishi en ook op Pietermaai naast Centro Social Catolico.

IEDERE TWEE WEKEN
VERSCHE VOORRAAD

ZIEN IS LIEVEN !

DIT GELDT
OOK VOOR U!

Heeft U vaak hoofdpijn of last bij het lezen dan zal een goede bril U zeker helpen. Komt U aan, dan zullen wij

U gaarne vakkundig adviseeren.

Hier zult U veel last en ongerief in de toekomst vermijden.

SPRITZER & FUHRMANN”

– VOOR MODERNE OPTIEK –

"LA BOTA ARGENTINA"

RUYTERPLEIN 1 - BREEDESTRAAT PUNDA Tel. 1994

De populairste zaak in Dames-Heeren
en Kinderschoenen. Wekelijksche aan-
vulling met de modernste Dames -
Heeren en Kinderschoenen van Ar-
gentinie's g e g a r a n d e e r d fabrikaat

GRIMOLDI

Dames en Heeren.

Bezoekt "LA BOTA ARGENTINA"

Prima qualiteit! Coulante bediening!

TROPIC BAKERY

E. & G. MARTIJN

RODEWEG 147 - TELEFOON 1340

— CURAÇAO —

UITSLUITEND 1ste KWALITEIT BROOD KOEK en BANKET

Specialiteiten in taarten, Cakes en koeksoorten.

MACHINAAL - HYGIENISCH - MODERN

**MUSIC & SPORT
STORE**

BIEDT DE ATHLETEN

een zeer uitgebreide sortering
SPORTARTIKELEN aan; van
◆ **PRIMA KWALITEIT** ◆

TEGEN REDELIJKE PRIJZEN

KLIPSTRAAT 1 BREEDESTRAAT 2 TEL. 2408

VERSCHEN EN GECONSERVEERDE

LEVENSMIDDELEN

HENDERSON

VOOR

KWALITEIT

**GOEDE KLEEDING
MOOIE CADEAUX
FIJNE DRANKEN...**

vindt men steeds en het best bij
LA CASA AMARILLA

HET ADRES VOOR ARTIKELEN VAN
DISTINCTIE EN KWALITEIT.

VOOR DAMES, HEEREN, EN KINDEREN

